

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΖ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 1/15 ΙΟΥΛΙΟΥ 1978 | ΑΡΙΘ. 13-14

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Α'. ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ *

ΚΕΙΜΕΝΟΝ

2. Πῶς οὖν ἐφανερώθη τοῖς αἰῶσιν; Ἄστηρ ἐν οὐρα-
νῷ ἔλαμψεν ὑπὲρ πάντας τοὺς ἀστέρας, καὶ τὸ φῶς αὐτοῦ
15 ἀνεκλάλητον ἦν καὶ ξενισμὸν παρεῖχεν ἢ καινότης αὐτοῦ,
τὰ δὲ λοιπὰ πάντα ἄστρα ἅμα ἡλίῳ καὶ σελήνῃ χορὸς ἐγένε-
το τῷ ἀστέρι, αὐτὸς δὲ ἦν ὑπερβάλλον τὸ φῶς αὐτοῦ ὑπὲρ
πάντα· ταραχὴ τε ἦν, πόθεν ἢ καινότης ἢ ἀνόμοιος αὐτοῖς.
3. Ὅθεν ἐλύετο πᾶσα μαγεία καὶ πᾶς δεσμὸς ἠφανίζετο
20 κακίας· ἄγνοια καθηρεῖτο, παλαιὰ βσιλεία διεφθείρετο
Θεοῦ ἀνθρωπίνως φανερούμενου εἰς «καινότητα ἀϊ-
δίου ζωῆς»· ἀρχὴν δὲ ἐλάμβανεν τὸ παρὰ Θεῷ ἀπηρ-
τισμένον. Ἐνθεν τὰ πάντα συνεκινεῖτο διὰ τὸ μελετᾶσθαι
θανάτου κατάλυσιν.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 299 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 12 τεύχους.

16. χωρὸς L Cod. Paris. g: χωρὸς G. 18. τε GAg Cod.
Paris: δὲ L 20. καθηρῆτο G.

2. Κατὰ ποῖον τρόπον ἐφανερῶθη (ὁ Χριστός, ὁ προαιώνιος Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ Πατρὸς διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως Αὐτοῦ) εἰς τοὺς αἰῶνας (εἰς τὸν κόσμον ποῦ ὑπάρχει καὶ κινεῖται μέσα εἰς τὰ πλαίσια τοῦ χρόνου); Ἄστερι⁴ ἔλαμψεν εἰς τὸν οὐρανὸν λαμπρότερον ἀπὸ ὅλα τὰ ἀστέρια καὶ τὸ φῶς του ἦτο ἀνεκλάλητον (ἀνεκφραστον καὶ δυσπερίγραπτον εἰς ὠραιότητα καὶ λαμπρότητα καὶ ἐκπληξιν (ἀπορίαν καὶ θαυμασμόν) προεκάλει τὸ πρωτοφανὲς τῆς ὠραιότητος αὐτοῦ, ὅλα δὲ τὰ ἄλλα ἀστέρια μαζί μὲ τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην ἀπετέλουν (ἐσχημάτιζον δηλ.) χορὸν (ἁρμονικόν), αὐτὸς ὑπερέβαλε εἰς λαμπρότητα τοῦ φωτὸς ὅλα τὰ ἄλλα ἀστέρια· καὶ ταραχὴ (ἀνησυχία, ἐκπληξεις καὶ θαυμασμός, ἀλλὰ καὶ ἀπορία) ἐδημιουργήθη (εἰς τοὺς ἀνθρώπους ποῦ ἔβλεπον τὸν ἀστέρα αὐτὸν) καὶ διηρωτῶντο ἀπὸ ποῦ προήρχετο τὸ πρωτοφανὲς αὐτὸ ἀστέρι, ποῦ δὲν ὁμοίαζε μὲ τὰ γνωστὰ εἰς αὐτοὺς (τοὺς ἀνθρώπους) ἀστέρια.

3. Ἐξ αὐτοῦ (μὲ τὴν ἐμφάνισιν δηλ. τοῦ λαμπροῦ αὐτοῦ ἀστέρος) κατελύετο κάθε μαγεία⁵ καὶ ἐξηφανίζετο κάθε τι ποῦ συνεδέετο μὲ τὴν κακίαν (τὴν πᾶσαν ἁμαρτίαν)· ἡ ἄγνοια (περὶ τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀληθινοῦ) κατηργεῖτο, ἡ παλαιὰ βασιλεία (ἡ κυριαρχία δηλ. καὶ τὸ βασίλειον, ἡ ἐξουσία καὶ ἡ δύναμις τοῦ Σατανᾶ) κατεστρέφετο μόλις ὁ Θεὸς ἐφανερῶθη ὡς ἄνθρωπος (διὰ νὰ φέρῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὁδηγήσῃ αὐτοὺς) «εἰς τὴν νέαν ἀἰδίον (ἀτελεύτητον) ζωὴν»⁶ (τῆς μακαριότητος)· ἔτσι ἐλάμβανεν ἀρχὴν (μέσα εἰς τὴν ἱστορίαν) αὐτὸ ποῦ ἦτο προ-αποφασισμένον προαιώνιως παρὰ τοῦ παντοδυνάμου καὶ πανσόφου Θεοῦ (ὡς δηλ. τὸ μέγα μυστήριον τῆς Θείας οἰκονομίας). Ἐκ τούτου (ἀπὸ τότε δηλ.) τὰ σύμπαντα συνεχλοῦνίζοντο ἐκ συγκινησεως⁷ (καὶ θαυμασμοῦ), διότι ἐσχεδιάζετο ἡ κατάργησις τοῦ θανάτου (τῆς ψυχῆς).

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ
Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
Ἀκαδημαϊκός

4. Πβλ. Ματθ. 2,2,7,9 ε. 13,6. 8. Βαρον. 20, 1. Διδαχὴ 2,2. 5,1. Ρωμ. 8,19-22.

5. Πβλ. Πράξ. 8,9,11. 6. Ρωμ. 6,4. 7. Πβλ.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

“Οχι με φειδώ.

Ἡ ἐποχὴ τοῦ ἔτους ἦν διανύμεν, ὑπερθυμίζει εἰς τοὺς ποιμένας τῆς Ἐκκλησίας, με μίαν εἰκόνα ἐκ τῆς ἀγροικῆς ζωῆς, ὅτι ὁ καρπὸς τοῦ ἔργου των εἶναι ἀνάλογος πρὸς τοὺς οὖς καταβάλλον κόπους. Κατὰ τὸν θεῖον Παῦλον, «ὁ σπείρων φειδομένως φειδομένως καὶ θερίσει» (Β' Κορ. θ', 6). Ὁ θερισμὸς εἶναι πολὺς, διὰ προηγηθῆ εὐρεῖα σπορά. Σώζονται εὐάριθμοι ἄνθρωποι διὰ τὸ λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν ἔχη μεταδοθῆ μετὰ πάσης φροντίδος πρὸς κάθε κατεύθυνσιν.

Ἡ καλὴ διακονία εἰς τὸν νοητὸν ἀγρὸν τοῦ Κυρίου ἀπαιτεῖ ὀλόφρονον ἀφοσίωσιν καὶ ἀκοίμητον μερίμναν, πὺν δὲν ἀφήνουν ἢ ἀπολεσθῆ οὐδεμία εὐκαιρία μαρτυρίας τοῦ Χριστοῦ καὶ σιγῆς τῆς Βασιλείας του εἰς τὰς ψυχάς. Πᾶσα ἀμέλεια καὶ ὀλιγωρία θὰ καταλογισθοῦν εἰς τὸ παθητικὸν μας, κρινόμεναι ἀπὸ τὴν ἀραιὰν φωνήν.

Ἀβάσιμος ταύτισις.

Τὴν 22αν τοῦ μηνὸς Ἰουλίου, ἡ Ἐκκλησία μας γεραίρει τὴν μνήμην τῆς Ἁγίας Μυροφόρου καὶ Ἰσαποσιόλου Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς. Περὶ τὸ βιβλικὸν τοῦτο πρόσωπον, ὑφίσταται καὶ εἰς μερίδα τοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ μας, ἐκ δυτικῆς ἐπιδράσεως, μία πεπλανημένη ἰδέα. Πολλοὶ τὸ ταυτίζουν πρὸς τὴν ἀλείφασαν τὸν Κύριον μετὰ νάρκωτον πόρνην γυναῖκα, τὴν μνημονεομένην εἰς τὸν Ὄρθρον τῆς Μεγάλης Τετάρτης.

Ἡ Ὄρθοδοξία, πιστὴ εἰς τὰ δεδομένα τῆς εὐαγγελικῆς ἀφηγήσεως, τὰ ὅποια δὲν ἐπιτρέπουν τὴν ὡς ἄνω ταύτισιν, οὐδέποτε τὴν παρεδέχθη.

Ἄς προθοῦν εἰς τὴν διάκρισιν ταύτην εἰς τὸ ἐκκλησίασμα, ἐπ' εὐκαιρία τῆς ἡμέρας, οἱ κατ' ἐνορίαν ποιμένες.

Οἱ δύο πρὸς τὴν Θεοτόκον Παρακλητικοὶ Κανόνες.

Οἱ δύο Παρακλητικοὶ πρὸς τὴν Θεοτόκον Κανόνες, ψαλλόμενοι περιστασιακῶς, ἀλλὰ καὶ εἰς τακτὰς ἡμέρας (κατὰ τὴν

διάρκειαν τοῦ Δεκαπενταυγούστου), εἶναι ἀπὸ τὰ πλέον οἰκεία εἰς τὸν λαόν μας μέρη τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ὑμνωδίας. Ἐκφράζουν μὲ σπάνιον ποιητικὸν οἶστορον καὶ πολλὴν τρυφερότητα τὴν πίσιν τῶν Ὁρθοδόξων εἰς τὴν δύναμιν τῆς Θεοτόκου νὰ ἐξάγῃ ἐκ παντοίων δεινῶν τοὺς εἰς αὐτὴν προσφεύγοντας, ὡς Μεσίτρια ἧς ἡ δέσις πρὸς τὸν Δεσπότην Χριστὸν καὶ Υἱὸν τῆς πολὺ ἀ ἰσχύει.

Ἡ πρὸς τὴν Παναγίαν Μητέρα τοῦ Κυρίου εὐλάβεια εἶναι πολλὴ εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἀποτελεῖ βίωμα βαθύτατον ἀλλὰ καὶ φωτεινόν, ἀποτυπωθὲν μὲ ἐξαίσια σχήματα καὶ λαμπροὺς τόνους λυρισμοῦ εἰς τὸν ὅλον λειτουργικὸν ἐνιαυτόν. Διότι, ἐκτὸς τῶν εἰδικῶς εἰς Αὐτὴν ἀφιερωμένων Ἀκολουθιῶν (Παρακλήσεις, Ἀκάθιστος Ὑμνος, Κανόνες τῶν Θεομητορικῶν Ἑορτῶν) καὶ πανταχοῦ ἄλλοῦ τὴν μνημονεύομεν δοξαστικῶς ἅμα καὶ ἰκετευτικῶς.

«ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ»

Ἡ ἐφημερίδα τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ ἐκδίδει
ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία

Η «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ»

- ΠΛΗΡΟΦΟΡΕΙ ὑπεύθυνα καὶ ἀντικειμενικὰ τὸν λαὸ γιὰ τὴ δραστηριότητα τῆς Ἐκκλησίας στοὺς διάφορους τομεῖς.
- ΠΑΡΕΧΕΙ σωστὴ κατεύθυνσι στὰ διάφορα προβλήματα, ποὺ ἀπασχολοῦν σήμερα τὸν ἄνθρωπο.
- ΑΠΑΝΤΑ στὶς διάφορες αἰτιάσεις ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας.
- ΟΙΚΟΔΟΜΕΙ τοὺς πιστοὺς καὶ καλλιεργεῖ σ' αὐτοὺς γνήσιο ὀρθόδοξο βίωμα.

Ὅλοι οἱ Ἕλληνες πρέπει νὰ ἐγγραφοῦν συνδρομηταὶ τῆς ἐφημερίδος τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ τὴν ἔχουν ὄδηγὸ στὴν πορεία τῆς ζωῆς τους.

ΤΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΤΗΣ «ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ»
ΤΟΥ ΙΠΠΟΛΥΤΟΥ *

ΣΤ'

Τὸ κείμενον τῆς εὐχαριστιακῆς ἀναφορᾶς ἐν τῇ «Ἀποστολικῇ Παραδόσει» τοῦ Ἰππολύτου, ὡς τοῦτο ἀποκατεστάθη εἰς τὸ ἀπολεσθὲν Ἑλληνικὸν χειρόγραφον ὑπὸ τοῦ Lietzmann, ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Εὐχαριστοῦμέν Σοι, ὁ Θεός, διὰ τοῦ ἀγαπητοῦ παιδός Σου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃν ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀπέστειλας ἡμῖν σωτῆρα καὶ λυτρωτὴν καὶ ἄγγελον τῆς βουλῆς σου, τὸν ἀπὸ σοῦ λόγον, δι' οὗ τὰ πάντα πεποίηκας, ὃν ἠυδόκησας ἀποστεῖλαι ἀπ' οὐρανοῦ εἰς μήτραν παρθένου καὶ κυοφορηθεῖς ἐσαρκώθη καὶ υἱός Σου ἀπεδείχθη, ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Παρθένου γεννηθεῖς, ὃς τὸ θέλημά Σου πληρῶν καὶ λαὸν ἁγίων Σοι ἐτοιμάζων ἐξετείνει τὰς χεῖρας πάσχων, ἵνα Πάθους λύση τοὺς εἰς Σε πεπιστευκότας. Ὅς ἐπεὶ παρεδίδοτο ἔκουσίῳ πάθει, ἵνα θάνατον λύση καὶ δεσμά διαβόλου ρήξη καὶ ἄδην πατήση καὶ δικαίους φωτίση καὶ ὄρον πῆξη καὶ ἀνάστασιν φανερώση, λαβὼν ἄρτον, εὐχαριστήσας εἶπε:

Λάβετε, φάγετε, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον.

Ἔσαύτως καὶ τὸ ποτήριον λέγων :

Τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον. Ὅσάκις ἂν ποιήσητε τοῦτο, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν ποιεῖτε.

Μεμνημένοι τοίνυν τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ προσφερομέν Σοι ἄρτον καὶ τὸ ποτήριον εὐχαριστοῦντές Σοι, ἐφ' οἷς κατηξίωσας ἡμᾶς ἐστάναι ἐνώπιόν Σου καὶ ἱερατεύειν Σοι. Καὶ ἀξιοῦμέν Σε, ὅπως καταπέμψης τὸ ἅγιόν Σου Πνεῦμα

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 304 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 12 τεύχους.

ἐπὶ τὴν θυσίαν τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας, (ἦν) ἐνώσας δοίης πᾶσι τοῖς μεταλαμβάνουσιν ἁγίοις εἰς πλήρωσιν Πνεύματος ἁγίου πρὸς βεβαίωσιν πίστεως ἐν ἀληθείᾳ, ἵνα Σε αἰνέσωμεν καὶ δοξάσωμεν διὰ τοῦ παιδός Σου Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ Σοι δόξα καὶ τιμὴ Πατρὶ καὶ Υἱῷ σὺν ἁγίῳ Πνεύματι ἐν τῇ ἁγίᾳ Σου Ἐκκλησίᾳ καὶ νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν»³².

Ἐνταῦθα πρόκειται περὶ ἐξαιρετοῦ λειτουργικοῦ μνημείου, διότι ἔχομεν ἐνώπιον ἡμῶν τὴν ἀρχαιοτέραν εὐχαριστιακὴν ἀναφοράν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀπαντῶνται τὰ οὐσιωδέστερα τμή-

32. Ἡ λατινικὴ μετάφρασις τῆς εὐχαριστιακῆς εὐχῆς τῆς ἀναφορᾶς τοῦ Ἰππολύτου ἔχει ὡς ἐξῆς: «Gratias tibi referimus, Deus, per dilectum puerum tuum Iesum Christum, quem in ultimis temporibus misisti nobis salvatorem et redemptorem et angelum voluntatis tuae, qui est Verbum tuum inseparabile, per quem omnia fecisti et beneplacitum tibi fuit, misisti de caelo in matricem virginis; qui(que), in utero habitus, incarnatus est et filius tibi ostensus est, ex Spiritu Sancto et virgine natus. Qui voluntatem tuam complens et populum sanctum tibi acquirens, extendit manus, cum pateretur, ut a passione liberaret eos qui in te crediderunt. Qui cumque traderetur voluntariae passioni, ut mortem solvat et vincula diaboli dirumpat, et infernum calcet et iustos illuminet, et terminum figat et resurrectionem manifestet, accipiens panem, gratias tibi agens dixit:

Accipite, manducate, hoc est corpus meum quod pro vobis confringetur.

Similiter et calicem dicens:

Hic est sanguis meus, qui pro vobis effunditur. Quando hoc facitis, meam commemorationem facitis.

Memores igitur mortis et resurrectionis eius, offerimus tibi panem et calicem, gratias tibi agentes, quia nos dignos habuisti adstare coram te et tibi ministrare. Et petimus ut mittas Spiritum tuum Sanctum in oblationem sanctae Ecclesiae; in unum congregans, des omnibus qui percipiunt sanctis in repletionem Spiritus Sancti, ad confirmationem fidei in veritate, ut te laudemus et glorificemus per puerum tuum Iesum Christum, per quem tibi gloria et honor Patri et Filio cum Sancto Spiritu in sancta Ecclesia tua et nunc et in saecula saeculorum. Amen» (Anton H ä n g g i-Irmgard P a h l, *Prex Eucharistica - Textus e variis liturgiis antiquioribus selecti*, Friburg Ἐλβετίας 1968 καὶ Bernard B o t t e, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 48-52).

ματα αὐτῆς, ἤτοι ἡ διατύπωσις εὐχαριστίας, ἡ ἀπαγγελία τῶν λόγων τῆς συστάσεως τοῦ μυστηρίου τῆς Θ. Εὐχαριστίας, ἡ ἀνάμνησις, ἡ ἐπίκλησις καὶ ἡ δοξολογία³³.

Ἡ ἀναφορὰ ἔχει ἕκδηλον εὐχαριστήριον χαρακτήρα, τοῦθ' ὅπερ ἐπιτρέπει νὰ κατανοήσωμεν καλύτερον διατὶ τὸν 2ον καὶ 3ον αἰῶνα ὠμίλει τις ἀπλῶς περὶ «εὐχαριστίας». Ἐν συναρτήσει πρὸς αὐτὴν ὁ συγγραφεὺς παρατηρεῖ, ὅτι οἱ πιστοὶ δύνανται νὰ φέρουν εἶδη διατροφῆς, λ.χ. ἔλαιον, τυρὸν καὶ ἐλαίας, ἵνα εὐλογηθοῦν ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου διὰ συντόμων προσευχῶν, τῶν ὁποίων παρατίθενται ὑπὸ τοῦ Ἱπολύτου παραδείγματα. Οὕτω διὰ τὸ ἔλαιον λ. χ. ζητεῖται, ἵνα τοῦτο ἁγιασθῇ πρὸς μετάδοσιν δι' αὐτοῦ ἁγιασμοῦ καὶ ὑγείας τοῖς πιστοῖς κατὰ τρόπον ἀνάλογον πρὸς τὴν μετάδοσιν χάριτος εἰς τοὺς βασιλεῖς, ἱερεῖς καὶ προφήτας, οἵτινες ἐχρίοντο δι' αὐτοῦ³⁴. Τῆς προσευχῆς ταύτης περιελήφθη ἐν τμῆμα εἰς τὸ Pontificale Romanum καὶ χρησιμοποιεῖται καὶ σήμερον κατὰ τὴν καθιέρωσιν τοῦ ἐλαίου τὴν Μ. Πέμπτην, εἰς τὸ τέλος τοῦ «Κανόνος», ἤτοι τῆς εὐχαριστιακῆς ἀναφορᾶς, ὡς καὶ παρ' Ἱπολύτου³⁵.

Ἡ εὐχαριστιακὴ ἀναφορὰ τοῦ Ἱπολύτου, μὴ μνημονεύουσα τὴν δημιουργίαν ἢ τὴν ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἐξιστορομένην προϊστορίαν τοῦ ἔργου τῆς σωτηρίας, περιγράφει ἀποκλειστικῶς τὸ ἀπολυτρωτικὸν ἔργον τοῦ Κυρίου καὶ καταλήγει εἰς τοὺς λόγους τῆς συστάσεως τοῦ μυστηρίου κατὰ τρόπον μὴ συμφωνοῦντα μὲν κατὰ λέξιν πρὸς τὰ κείμενα τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἀλλὰ παρουσιάζοντα τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀντιστοιχίαν τῶν περὶ ἄρτου καὶ ποτηρίου λόγων.

33. Bernard B o t t e, *αὐτόθι*, σελ. 49.

34. «U oleum hoc sanctificans das, deus, sanctitatem unctis et percipientibus, unde un xisti reges, sacerdotes et profetas, sic et omnibus gustantibus conforationem et sanitatem utentibus illud praebeat» (B. B o t t e, *αὐτόθι*, σελ. 54).

35. Περὶ βλ. J. A. J u n g m a n n, Beobachtungen zum Fortleben von Hippolyts Überlieferung, ἐν Zeitschrift für Katholische Theologie 53 (1929), σελ. 579-585. J. M. H a n s s e n s, La liturgie d' Hippolyte, Ρώμη 1959, σελ. 412-414, 418, 422.

Σημαντικὸν εἶναι ἔπειτα, ὅτι εὐθὺς μετὰ τοὺς λόγους τῆς συστάσεως παρατίθενται ἡ «ἀνάμνησις» («μεμνημένοι», *memores*) καὶ ἡ προσφορὰ τῆς θυσίας («προσφέρομεν», *offerimus*). Οὕτως οἱ «λόγοι τῆς συστάσεως» ἀποτελοῦν, κατὰ τὸν Dix³⁶, «τὸν ἄξονα, περὶ τὸν ὁποῖον στρέφεται ἡ ὅλη εὐχαριστιακὴ εὐχή. Εἶναι τὸ ἀνώτατον σημεῖον παντὸς ὅ,τι προηγεῖται τούτου ἐν αὐτῇ καὶ ἡ ἀφετηρία παντὸς ὅ,τι ἐπακολουθεῖ. Δι' αὐτῶν ἐξαίρεται ἡ αὐθεντικὴ καὶ ἀμέσως πρὸς τὴν πρᾶξιν καὶ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου συνδεομένη βᾶσις, ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζεται ἡ τελετουργία τῆς Εὐχαριστίας. Ἡ τελετουργία αὕτη εἶναι ἐπανάληψις ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ἔπραξεν ὁ Κύριος. Τὸ τελούμενον εἶναι προσφορὰ ἄρτου καὶ οἴνου, ἅτινα ταυτίζονται, ὡς εἶπεν ὁ Κύριος συνιστῶν τὸ μυστήριον, πρὸς τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ. Ἡ ὅλη δὲ τελετὴ γίνεται εἰς ἀνάμνησιν τοῦ Κυρίου. Ἐναφέρεται δηλαδὴ οὐχὶ τὸ τελευταῖον δεῖπνον, καθ' ὃ παρεδόθη τὸ μυστήριον, ἀλλ' αὐτὸς ὁ θάνατος καὶ ἡ ἐπακολουθήσασα ἀνάστασις τοῦ Κυρίου. «Μεμνημένοι τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως» τοῦ Κυρίου, «προσφέρομεν» ὡς θυσίαν «τὸν ἄρτον καὶ τὸ ποτήριον». Ὡς δὲ ἐκ τῆς ἐν τῇ Γραφῇ χρήσεως τῶν ὄρων ἀνάμνησις καὶ ἀναμνησκεῖν ἢ ἀναμνησθεσθαι (Ἄριθμ. ε', 15, Γ' Βασιλ. ιζ', 18. Ἑβρ. ι', 3-4) δυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν, ἡ ἐννοια αὐτῶν εἶναι ἀνακαλεῖν ἢ ἀναπαριστᾶν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ γεγονὸς παρελθόν, μὴ ἐπαναλαμβανόμενον εἰ μὴ μόνον ὡς ἀνάμνησις γινομένη ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ καταστῇ τοῦτο καὶ ἐν τῷ παρόντι δραστικὸν διὰ τῶν συνεπειῶν καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτοῦ. Ἐναπαριστῶμεν λοιπὸν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τὴν θυσίαν τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῷ σκοπῷ, ἵνα δοθῇ διὰ τῆς ἀναμνήσεως ταύτης «πᾶσι τοῖς μεταλαμβάνουσιν ἁγίοις» ἄφεσις ἁμαρτιῶν, ἀθανασία, αἰωνία ζωὴ, ἀπολύτρωσις³⁷.

(Συνεχίζεται)

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

36. G. Dix, *The shape of the liturgy*, Westminster 1945 (London 1949, Paris 1964), σελ. 161.

37. Παν. Ν. Τρεμπέλα, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 181.

ΣΥΓΧΩΡΗΣΑΤΕ ΤΟΥΣ

«Πάτερ ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἶδασι τί ποιοῦσιν».

(Λουκ. κγ', 34).

1. Ὁ Χριστιανισμὸς ἐθριάμβευσε διὰ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς συγγνώμης.

Γέμει σκανδάλων ὁ κόσμος. Ἐπληρώθη κακίας τὸ πρόσωπον τῆς γῆς. Οἱ κατὰ Χριστὸν διοῦντες καὶ ὁσίως καὶ δικαίως πολιτευόμενοι, ὡς πάροιχοι καὶ παρεπίδημοι, χλευάζονται καὶ παραθεωροῦνται, λογιζόμενοι ὡς ἐκτὸς τόπου καὶ χρόνου. Μυκτηρίζονται, διότι δὲν εἶναι πρόθυμοι νὰ ἐνστερνισθοῦν τὸ τῆς σαρκὸς φρόνημα. Ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ Νόμος τοῦ Εὐαγγελίου θεωροῦνται ὑπὸ τῶν πολλῶν πεπαλαιωμένα ἀρχαὶ καὶ ἀξιοῦν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ ὅπως χωρήσῃ μὲ «βαθεῖαν τομὴν» εἰς ἀναθεώρησιν τῆς θέσεώς της ἔναντι τῶν προβλημάτων τοῦ συγχρόνου κόσμου. «Ἐυπνήστε», μᾶς λέγουν, «δὲν ἔχουν πλέον πέρασιν αὐτά!». Ποῖα; Καὶ μᾶς δίδουν τὴν ἐξήγησιν θριαμβολογοῦντες· «Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ὀρθοδοθήσουν καὶ νὰ γίνουν ἰσχυρὰ τὰ ἄτομα καὶ τὰ ἔθνη, ἂν ἐφαρμόσωμεν τὸ «ὅστις σε ραπίσει ἐπὶ τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην» καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον» καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει μίλιον ἓν, ὑπάγε μετ' αὐτοῦ δύο» (Ματθ. ε', 39 - 40) ; Καὶ οἱ λαλίστατοι θεωρητικοὶ τοῦ ὀρθολογισμοῦ, θιασῶται τοῦ «εὐζῆν», ὑποστηρίζουν ἐν συνεχείᾳ, κατ' ἀκολουθίαν τῆς βασικῆς τοποθετήσεώς των, ὅτι, ἀλλοίμονον, ἂν ὁ χριστιανικὸς κόσμος ἐτήρει, διὰ μέσου τῶν αἰῶνων, αὐτὴν τὴν παθητικὴν στάσιν καὶ δὲν ἀντέδρα, ὁ Χριστιανισμὸς δὲν θὰ ἐπέζη. Ἡ ἀπάντησίς μας εἶναι ἀφ' ἑαυτῆς δεδομένη. Ὁ Χριστιανισμὸς ἀντέδρασε διὰ μόνης τῆς δυνάμεως τῆς ἀληθείας τοῦ κηρύγματός του, διὰ μόνης τῆς εὐρωστίας καὶ τῆς ὀρθότητος τοῦ λόγου του καὶ κατενίκησε τὰς ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν ἐπιθέσεις καὶ ἔδωκεν εἰς τὸν κόσμον ἀκαταλύτους θεοσδότους ἀρχὰς διὰ τὴν δημιουργίαν μιᾶς καινῆς κτίσεως. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἠθικῆς ἀποσυνθέσεως, οἱ στρατιῶται τοῦ Χριστοῦ, τὸν καλὸν ἀγῶνα ἀγωνισάμενοι, ὠδήγησαν τὴν ἀνθρωπότητα εἰς τὴν ἠθικὴν ἀναγέννησιν. Ἐναντι τῶν ὀπλων τῆς ἀδικίας καὶ τοῦ μίσους

ἀντέταξεν τὰ ὄπλα τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀνεξικακίας, τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς ἀγάπης. Κατὰ τῶν ἔργων τοῦ σκότους ἀντεπεξῆλθεν μὲ ἔργα φωτός. Καὶ κατὰ τῶν συνημάτων τῆς ἐκδικήσεως καὶ τῆς τιμωρίας τῶν ἐχθρευομένων καὶ διωκόντων ἡμᾶς, ἀνεπέτασεν ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ τὸ σύμβολον τῆς συγγνώμης. Καὶ ἐνίκησε τὸν κόσμον. Καὶ ἐθριάμβευσε.

Νὰ προχωρήσωμεν μακρηγοροῦντες καὶ ἀναλύοντες τὴν δόξαν τοῦ χριστιανικοῦ κινήματος διὰ τὰ πείσωμεν τοὺς λογόφρονας, ὅτι εὐρίσκονται ἐν πλάνῃ; Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος. Ἀλλὰ δσάκις εἶναι τοῦτο δυνατὸν καὶ μᾶς παρέχεται ἡ εὐκαιρία, ὀφειλομεν νὰ τὸ πράττωμεν. Ἴσως καὶ σωθῶσί τινες. Ἴσως ἢ ἐπ' αὐτοῦ διαρκῆς ὑπόμνησις καὶ ἢ μεθ' ὑπομονῆς καὶ συμπαθείας ἀνάλυσις τῆς θέσεώς μας ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, μὴ πέση παντάπασιν εἰς τὸ κενὸν καὶ ἐπιτύχη νὰ διαλύσῃ τὴν πλάνην τινῶν. Ἀλλὰ πᾶσα ἀγαθὴ προαίρεσις ἡμῶν, σκοποῦσα πρὸς οἰκοδομὴν καὶ ἀνθρώπων τοῦ πλησίον, τοῦ ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς ἀπάτης τοῦ αἰῶνος τούτου χειμαζομένου, πρέπει νὰ ἐκδηλοῦται μετὰ φρονήσεως. Πολλοί, ἀσθενοῦντες τῇ πίστει, θὰ ἀποκρούσουν τὴν προσφερομένην θεραπείαν. Ἄλλοι θὰ μᾶς ὑδρίσουν. Ἡμεῖς ὅμως ἀμνησικάκως θὰ ἐγκαρτερήσωμεν. Θὰ τοὺς συγχωρήσωμεν, διότι ἀσθένειαν περικεῖνται καὶ τοιαύτην ἀσθένειαν, ἣτις συνεσκότισε τὸν λογισμὸν των. Ἡ συγγνώμη μας πρέπει νὰ παρέχεται κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ ἔχη θαυτέραν ἀπήχησιν καὶ ἐξ ἑαυτῆς θεραπευτικὸν διὰ τὸν πάσχοντα ἀποτελέσμα. Νὰ συγχωρῶμεν, ἀλλὰ καὶ νὰ διδάσκωμεν διὰ τοῦ παραδείγματός μας, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ εἶναι ἄνευ οὐδεμιᾶς σημασίας, εἶναι «σκύδαλα» ἔναντι τῆς δόξης, ἣτις ἀναμένει τοὺς ἀθλητὰς τῆς πίστεως. Πρὸ παντὸς δὲ νὰ φροντίζωμεν νὰ ἐκκόπτωμεν τὴν ἀφορμὴν τῶν ζητούντων ἀφορμὴν, κατὰ τοὺς λόγους τοῦ θεορρήμονος Ἀποστόλου (Β' Κορ. ια', 12).

2. Ἡ διδασκαλία καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ Κυρίου περὶ τῆς ὀφειλομένης πρὸς πάντας συγγνώμης.

Ὁ κληρὸς τῶν στρατιωτῶν τοῦ Χριστοῦ εἶναι διωγμὸς. Διότι τὴν ἰδίαν μοῖραν ὑπέστη καὶ ὁ Διδάσκαλος. Βαλλόμενοι ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν, μάχονται πρὸς τὰς δυνάμεις τοῦ σκότους, πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας τοῦ αἰῶνος τούτου τοῦ καταργουμένου. Μι-

σοῦνται ὑπὸ πάντων. Διότι τὸ πρῶτον ὁ κόσμος ἐμίσησε τὸν Κύριον· «Εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν» (Ἰωάν. ιε', 18). Καὶ ἐμισήθη θανασίμως. Ἡ ἀνθρωπίνη κοινωνία ἐτήρησεν ἐχθρικήν στάσιν καὶ ἀπεδύθη εἰς ἐξοντωτικὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ὁ κόσμος ἠγανάκησεν κατὰ τῆς κηρυσσομένης ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ βασιλείας τῆς ἀγάπης, διότι τὸ βασίλειον τοῦ κόσμου εἶναι βασίλειον τοῦ Διαβόλου, χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τοῦ ὁποίου εἶναι τὸ μῖσος. Ὁ Κύριος γνωρίζει ὅποια τύχη περιμένει τοὺς μαθητάς του, καὶ θεωρεῖ σκόπιμον ἵνα προκαταλάβῃ αὐτούς, προειδοποιῶν αὐτοὺς περὶ τῶν διωγμῶν τοὺς ὁποίους θὰ ὑποστοῦν κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν ἀποστολήν των. «Εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν» (Ἰωάν. ιε', 20). Τὴν ἰδίαν ὑπόμνησιν περὶ τῶν ἀναμενόντων αὐτὸν διωγμῶν κάμνει καὶ ὁ θεὸς Παῦλος πρὸς τὸν φίλιππον τοῦ Τιμόθεον· «καὶ πάντες δὲ οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διωχθήσονται» (Β' Τιμ. γ', 12). Εἶναι τὸ μῖσος τῶν ἐκ τοῦ κόσμου πρὸς ὅσους ἠγάπησαν τὰ ὑπερκόσμια. Εἶναι τῷ ὄντι πρωτάκουστον εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἱστορίαν νὰ μισηθῇ καὶ νὰ διωχθῇ τόσο εἰς Ἀναμάρτητος, εἰς τὸ στόμα τοῦ ὁποίου δὲν εὐρέθη δόλος. Καὶ εἶναι ὁ μόνος, ὅστις ἐμισήθη καὶ κατεδιώχθη «διωρεάν». Ἀλλὰ καὶ ὁ μόνος ὁ ὁποῖος εὔρε τὴν δύναμιν, ἐν μέσῳ τῶν φρικτῶν πόνων τοῦ μαρτυρίου του, νὰ παρακαλέσῃ τὸν ἐπουράνιον Πατέρα Του, ἵνα συγχωρήσῃ τοὺς δημίους του· «πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἶδαςί τί ποιῶσι» (Λουκ. κγ', 34). Καὶ ὅταν ἀκόμη ἡ ἀνθρωπίνη ἐν Χριστῷ φύσις, καθημαγμένη ἀπὸ τὰς κακώσεις ἐσπάρασεν ἀπὸ τὸν πόνον, καὶ ἐκ τοῦ τετιμημένου σώματός του ἐχύνετο κρουνηδὸν τὸ αἷμα τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου, οὐδεὶς γογγυσμός, οὐδεμία θλάσφημος ἔκφρασις, οὐδὲ ψίθυρος καταλαλιᾶς ἠκούσθη ἀπὸ τὰ χεῖλη Του. Ἠκούσθη μόνον ἡ ἔκκλησις τῆς συγγνώμης.

Καὶ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ συμβῇ ἄλλως. Ὁ Διδάσκαλος τῆς ἀνεξικακίας καὶ τῆς ἀγάπης, ὁ πρᾶος καὶ ταπεινὸς τῆ καρδιά, διετήρησεν ἀπόλυτον τὴν ἡρεμίαν τῆς ψυχῆς του καὶ ὅταν ἔστυρεν ἐπὶ τῶν ὄμων του τὸν Σταυρὸν τοῦ μαρτυρίου του καὶ ὅταν καθηλοῦτο ἐπ' αὐτοῦ ὑπ' ἐκείνων, τοὺς ὁποίους πολλαχῶς εὐηργέτησεν καὶ ὑπὲρ τῶν ὁποίων ἐνηνθρώπησε, ἵνα σώσῃ τὸ ἀπολωλὸς «ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλὸς» (Ματθ. ιη', 11). Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἐπιγεῖφ βίῳ του πολλὰς παρέσχεν ἡμῖν ἀποδείξεις τῆς ἀνεξικακίας καὶ τῆς ἀγάπης του, διὰ δὲ τῆς ὑπερόχου διδασκαλίας Του κατέλειπεν ὑποθήκας αἰωνίου κύρους ἐφ' ὅλων τῶν προβλημάτων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰς σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον. Ἀξιομνημόνευτος ἐν προκειμένῳ, ἐνε-

κα τῆς συναφείας τοῦ θέματος, εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου ἀναφερομένη παραβολὴ τοῦ ὀφειλέτου τῶν μυρίων ταλάντων (Ματθ. ιη', 23-35), ἣν συνοπτικῶς παραθέτομεν. Βασιλεὺς τις ἠθέλησε νὰ λογαριασθῇ μὲ τοὺς δούλους του καὶ τοὺς αὐλικούς του, εἰς οὓς εἶχεν ἀναθέσει τὴν εἰσπραξίν τῶν φόρων καὶ τὴν διαχείρισιν τῆς περιουσίας του. Κατὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ λογαριασμοῦ διεπιστώθη ὅτι εἰς ἐξ αὐτῶν ἐφέρετο χρεώστης μὲ τὸ τεράστιον ποσὸν τῶν δέκα χιλιάδων ταλάντων, ἦτοι τῶν δύο καὶ ἡμίσεως ἑκατομμυρίων χρυσῶν λιρῶν! Κατὰ τὸν νόμον, ὁ ὀφειλέτης εἶδει νὰ πωλήσῃ ἑαυτὸν, τὴν σύζυγόν του καὶ τὰ τέκνα του καὶ πάντα τὰ ὑπάρχοντά του ἵνα ἐξοφλήσῃ τὴν ὀφειλὴν του. Ἄλλὰ καὶ πάλιν μόλις ποσοστὸν αὐτῆς θὰ ἠδύνατο νὰ καταβάλλῃ. Γουγκλινῆς παρακαλεῖ τὸν βασιλέα ἵνα δώσῃ εἰς αὐτὸν πίστωσιν χρόνου πρὸς ἐξόφλησιν τοῦ χρέους του. Ὁ δὲ κύριός του «σπλαγχνισθεὶς... ἀπέλυσεν αὐτόν, καὶ τὸ δάνειον ἀφῆκεν αὐτῷ» (Ματθ. ιη', 27). Ἄλλὰ μόλις ὁ μέγας ὀφειλέτης ἐξῆλθεν περιχαρῆς ἐκ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, συνηγνήθη μὲ ἕτερον σύνδουλόν του, ὅστις τῷ ὀφείλειν τὸ ἀσήμαντον ποσὸν τῶν ἑκατὸν δηναρίων (6.000 δηνάρια ἰσοδυναμοῦν μὲ ἓν τάλαντον). Λησμονήσας δὲ ὅτι πρὸ ὀλίγων μόλις λεπτῶν ἔτυχεν ὁ ἴδιος τόσοον μεγάλης χάριτος, ἠξίωσεν παρ' αὐτοῦ τὴν ἄμεσον ἐξόφλησιν τοῦ χρέους του. Εἰς μάτην τὸν παρεκάλεσε ὁ σύνδουλός του ἵνα τῷ δώσῃ μία προθεσμίαν. Ἀνέδδοτος ὁ σκληρὸς ἐκεῖνος δούλος τὸν ἔρριψεν εἰς τὰς φυλακάς «ἕως οὗ ἀποδῶ τὸ ὀφειλόμενον» (Ματθ. ιη', 30). Τὸ γεγονός δὲ μὴς κατηγορήθη εἰς τὸν βασιλέα, ὅστις, ὀργισθεὶς ἐκ τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ ὀφειλέτου του, τὸν ἔρριψεν εἰς τὰς φυλακάς. Καὶ ἐπιλέγει συμπερασματικῶς ὁ Κύριος· «Οὕτω καὶ ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα αὐτῶν» (Ματθ. ιη', 35).

Τὰ εἰς τὸν Θεὸν ἁμαρτήματα ἑκάστου ἐξ ἡμῶν εἶναι τόσοον μεγάλα, ὅσον καὶ ἡ ὀφειλὴ τοῦ δούλου πρὸς τὸν βασιλέα, ἐνῶ τὰ πρὸς ἡμᾶς ἁμαρτήματα τῶν συνανθρώπων μας εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον εὐτελεῖ καὶ ἀνάξια λόγου. Καὶ ὅμως, ἐνῶ ὁ Θεὸς ἐξ ἀγάπης πρὸς ἡμᾶς, εἶναι πρόθυμος νὰ συγχωρήσῃ καὶ τὰ βαρύτερα παραπτώματά μας, ἡμεῖς, δι' ὅλως ἀσήμαντα γεγονότα, φερόμεθα σκληρῶς καὶ ἀσυμπαθῶς πρὸς τὸν πλησίον μας καὶ ἀξιούμεν τὴν πραγματικὴν τιμωρίαν του ὑπὸ τῆς ἀνθρωπίνης δικαιοσύνης. Εἶναι δυνατόν, οὕτω πολιτευόμενοι, νὰ λεγώμεθα υἱοὶ φωτός, ἡγιασμένοι ἐν τῷ βαπτίσματι Χριστοῦ Ἰησοῦ;

3. Τὸ νόημα τῆς κατὰ Χριστὸν συγγνώμης.

Ἄλλ' ὁ Κύριος δὲν περιώρισθη εἰς τὴν διὰ παραβολῶν μόνον ἀνάπτυξιν τῆς χριστιανικῆς ἀρετῆς τῆς συγγνώμης. Ἔλαβε σαφῆ θέσιν καὶ διηκρίνησεν ὅτι, ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἀπεριορίστου πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης τοῦ χριστιανοῦ συμπεριλαμβάνεται ἀναγκαιῶς καὶ ἡ ἀπεριόριστος διάθεσις αὐτοῦ ὅπως συγχωρῇ τοὺς εἰς αὐτὸν ἁμαρτάνοντας, τονίσας χαρακτηριστικῶς «Ἐὰν δὲ ἁμάρτη εἰς σέ ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ· καὶ ἐὰν μετανοήσῃ ἄφες αὐτῷ· καὶ ἐὰν ἐπτάκις τῆς ἡμέρας ἐπιστρέψῃ πρὸς σέ λέγων, μετανοῶ, ἀφήσεις αὐτῷ» (Λουκ. ιζ', 3). Διὰ τῶν ὄσων ἀνωτέρω ὑπέμνησεν ὁ Κύριος, ἠθέλησε προφανῶς νὰ ὑπογραμμίσῃ ὅτι ἡ ἀνεξίκακία καὶ ἀμνησικακία μας ἔναντι ἐκείνων τῶν ἀδελφῶν μας οἵτινες μετανοοῦντες διὰ τὰς εἰς θάρος μας ἐνεργείας τῶν ἐπιζητοῦν τὴν συγγνώμην μας, πρέπει νὰ εἶναι ἀνεξάντλητοι. Καὶ διὰ νὰ εἶναι ἀνεξάντλητοι πρέπει νὰ ἀντλοῦν ἀπὸ τὴν ἀκένωτον πηγὴν τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης. Μόνον καρδίαι εἰς τὰς ὁποίας ἐμορφώθη καὶ ζῆ ὁ Χριστὸς εἶναι πλημμυρισμέναι ἀπὸ τὸ θεῖον τῆς ἀγάπης αἶσθημα, τὸ ὅποιον εἶναι πρόθυμον νὰ συγχωρήσῃ καὶ τὰ πλεον ἑαρέα παραπτώματα. Τὸ διηγενές τῆς ὀφειλομένης συγχωρήσεως πρὸς τοὺς καθ' οἷονδῆποτε τρόπον θλίβοντας ἢ ζημιοῦντας ἡμᾶς ἐξάγεται ἀνευδοιάστως καὶ ἐκ τῆς δοθείσης ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἀπαντήσεως ἐπὶ σχετικῆς ἐρωτήσεως τοῦ πρωτοκορυφαίου ἀποστόλου Πέτρου «Κύριε ποσάκις ἁμαρτήσῃ εἰς ἐμέ ὁ ἀδελφός μου καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως ἐπτάκις;» (Ματθ. ιη', 21). Φαίνεται τὸ ζήτημα τοῦτο, τῆς ἀφέσεως δηλαδὴ τῶν ἁμαρτιῶν, ἀπησχόλει σοβαρῶς τὸν κύκλον τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, ὅστις καὶ τονίζει μετ' ἐμφάσεως «οὐ λέγω σοι ἕως ἐπτάκις, ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἐπτά» (Ματθ. ιη', 22), διὰ νὰ ὑπογραμμίσῃ ὅτι ἡ παροχὴ συγγνώμης δὲν εἶναι θέμα περιοριζόμενον ἀριθμητικῶς ἢ χρονικῶς, ἀλλὰ εἰς τὸ ἄπειρον ἐκτεινόμενον.

Ἄπειρος ἢ ἐν Χριστῷ ἀγάπη. Ἄπειρος κατὰ συνέπειαν καὶ ἡ κατὰ Χριστὸν συγγνώμη. Ἀνεξίκακος ὁ Κύριος. Ἀνεξίκακοι καὶ οἱ ἀγαπῶντες τὸν Κύριον. Ὁ Χριστὸς ἤνοιξε πρὸ τῶν ὀμμάτων τῆς ἀλληλοσπαρασσομένης ἀνθρωπότητος τὸν κώδικα μιᾶς ἐντελῶς νέας ζωῆς, ἀγνώστου μέχρι τοῦδε, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ ἔχθρα ἐξωβελίσθη ἀπὸ τὰς σχέσεις καὶ τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀντι αὐτῆς ὑψώθη ὡς πανανθρώπινον σύμβολον ἢ ἀγάπη· «Ἐγὼ δὲ λέγω

ὕμιν, ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς» (Ματθ. ε', 44).

Μεστοὶ θείας πνοῆς οἱ δραματισμοὶ καὶ αἱ προσδοκίαι τοῦ Ἰησοῦ διὰ τὴν δημιουργίαν μιᾶς ὄντως καινῆς κτίσεως, ἀπηλλαγμένης ἀπὸ τὰ πάθη τοῦ προχριστιανικοῦ κόσμου. Καὶ μόνον ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐντολῶν τοῦ Θεανθρώπου, ἐγδοσκοποῦντες τὰ καθ' ἡμᾶς, ἀντιλαμβανόμεθα ὁπόσην προσπάθειαν δεόν νὰ καταβάλλωμεν ἕκαστος διὰ τὴν κάθαρσιν τῆς καρδίας μας ἀπὸ τὸ μῖσος καὶ τοὺς μικρολόγους ὑπολογισμοὺς καὶ πόσον θαθεῖα καὶ ριζικὴ πρέπει νὰ εἶναι ἡ τοῦ φρονήματος ἡμῶν μεταστροφή διὰ νὰ ἐξαρθῶμεν εἰς τὴν μακαρίαν ἐκείνην κατάστασιν εἰς ἣν εὐρέθη ὁ πρωτομάρτυς Στέφανος, ὅστις, ὑφιστάμενος τὸν διὰ λιθοβολισμοῦ ἀποτρόπαιον θάνατον, εἶχε τὴν ἡρεμίαν καὶ τὴν γαλήνην νὰ ἀπευθύνῃ πρὸς τὸν Κύριον ἐκκλησίαν ὑπὲρ τῆς συγχωρήσεως τῶν λιθοβολούντων αὐτόν· «Κύριε, μὴ στήσης αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην» (Πράξ. ζ', 60).

† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν Περιδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» παρακαλοῦνται, ὅπως πᾶσαν ἀλλαγὴν διευθύνσεως τῶν γνωστοποιούν ἀμέσως εἰς τὰ Γραφεῖα τῶν ὡς εἴρηται Περιδικῶν, Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι Τ. 140, δι' ἐπιστολῆς των, σημειουμένης ἀπαραίτητως τῆς παλαιᾶς διευθύνσεως, ἵνα καταστή δυνατὴ ἡ κανονικὴ ἀποστολὴ τῶν φύλλων.

Ποιμαντικά Θέματα

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΑΘΟΥΣ ΣΥΓΚΙΝΗΣΙΑΚΩΝ ΔΙΑΤΑΡΑΧΩΝ

Υπάρχει πάντοτε, ιδιαιτέρως όμως εις τὴν ἐποχὴν μας, μία κατηγορία πιστῶν εἰς τὸν Θεὸν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι δοκιμάζονται ψυχικῶς εἰς μέγαλον βάθος. Ἐνῶ, κατὰ τεκμήριον, θὰ ἔπρεπε νὰ διάγουν ἐν εἰρήνῃ, ἐφ' ὅσον δηλ. ἐξαρτοῦν ὀλόκληρον τὴν ζωὴν των ἀπὸ τὸν Θεόν, ἐν τούτοις διώγουν ἐντόνους συγκινησιακὰς καταστάσεις, αἱ ὁποῖαι τοὺς καταπονοῦν ἐξαντλητικῶς. Εἰς πολλὰς περιπτώσεις ὁ ποιμὴν ἀντιμετωπίζει τοιοῦτους ἀνθρώπους καὶ αἰσθάνεται ὅτι εὐρίσκεται ἐνώπιον ἀλύτων προβλημάτων πνευματικῆς καθοδηγήσεως.

Ὡς φαίνεται, πολλοὶ καλοπροαίρετοι χριστιανοὶ θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ὑπαχθοῦν τυπολογικῶς εἰς τοὺς νευρωτικοὺς χαρακτήρας. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν μία διερεύνησις τῶν αἰτίων τῆς καταστάσεως αὐτῆς ἴσως θὰ κατέληγεν εἰς διαφορετικὰ δι' ἕκαστον ἄτομον συμπεράσματα. Πάντοτε κάθε νευρωτικὴ συμπεριφορὰ ἔχει μίαν ὄλως ἀτομικὴν «προσωπικότητα».

Ἄλλ' ὅπωςδὴποτε, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ὑπογραμμίσῃ κανεὶς, ὡς μίαν γενικὴν φάσιν τῆς πνευματικῆς πορείας τοῦ χριστιανοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν ἐν Χριστῷ τελείωσιν, εἶναι ἀκριβῶς τὸ **θ ἄ θ ο ς** τῶν συγκινησιακῶν κρίσεων, τὰς ὁποῖας εἶναι δυνατόν νὰ διώγῃ ἀκόμη καὶ ὁ ἄνθρωπος αὐτός. Παρὰ τὸ γεγονός δηλ. ὅτι, κατὰ μέγα μέρος, ἡ πνευματικὴ ἐν Χριστῷ ζωὴ ταυτίζεται μὲ τὴν ψυχικὴν υἰείαν, δὲν ἀποκλείεται πάντοτε καὶ ἐκ προοιμίου μία σειρά ψυχοπνευματικῶν κρίσεων, ἡ ὁποία, κατὰ τὰ ἄλλα, εἶναι δυνατόν νὰ ἐντάσσεται εἰς τὴν φυσιολογικὴν πορείαν τοῦ χριστιανοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν πνευματικὴν ὀριμότητα «διὰ πολλῶν θλίψεων».

Εἶναι θεαίως ἀληθὲς τὸ γεγονός, ὅτι οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς μας εἶναι διαποτισμένοι ἰσχυρῶς ἀπὸ τὸ ἄγχος ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον ἐκφράζεται πολλάκις ὡς μία ψυχικὴ διαταραχὴ ἀνησυχητικῶν διαστάσεων. Κατανοοῦμεν οἱ πάντες ὅτι ἡ ζωὴ μας εἶναι ἤδη παγιδευμένη εἰς τοὺς λαβυρίνθους ἐνὸς φαύλου κύκλου ψυχολογικῶν ἀντιδράσεων. Ἄλλ' ἡ ἕξαρσις αὐτὴ τῆς ἀγχώδους ἀντιδρά-

σεως τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου, εἰς τοὺς μικροὺς ἢ μεγάλους προβληματισμοὺς τῆς ζωῆς, δὲν μαρτυρεῖ πάντοτε ὅτι καὶ ὁ χριστιανός, ὁ ὁποῖος «κυκλοφορεῖ» εἰς τοὺς «τεθλιμμένους» καὶ «στενοὺς» διαδρόμους τοῦ λαθυρίνου αὐτοῦ, εὐρίσκεται ἐκτὸς τῆς τροχιάς τῆς ἀθθεντικῆς πνευματικῆς ζωῆς. Κάθε ἄλλο! Εἰς τὰς περισσοτέρας ἴσως τῶν περιπτώσεων πρέπει νὰ υποθέσωμεν, ὅτι ἡ ἐμπειρία τῆς «στενοχωρίας» τῆς «ὁδοῦ» τῆς ζωῆς μας εἶναι μαρτυρία ἀπλῶς τοῦ θάθους τῆς πορείας πρὸς τὴν πνευματικὴν ὀριμότητα καὶ τὴν ἐν Χριστῷ τελείωσιν. Παράδειγμα ὁ Ἰώβ!

Ὁ δίκαιος Ἰώβ, κατὰ τὴν πορείαν του πρὸς τὴν πνευματικὴν ὀριμότητα, ἐδίωκε, ὡς φαίνεται, μίαν σειρὰν ἰσχυρῶν συγκινησιακῶν διαταραχῶν, μέρος τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ καὶ ἡ νυκτερινή, ἐπὶ κλίνης, ψυχικὴ του ταλαιπωρία. Οὕτως αἱ μεγάλαι θλίψεις καὶ στενοχωρίαι, τὰς ὁποίας ὑπέμεινε ὁ Ἰώβ, κατὰ τὸ διάστημα τῆς σκληρᾶς δοκιμασίας του, κατέληγον εἰς μίαν σειρὰν συμπτωμάτων τοῦ εἶδους αὐτῶν τῶν ψυχικῶν διαταραχῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι δυνατὸν νὰ συνοφισθοῦν εἰς τοὺς χαρακτηριστικοὺς λόγους: «καὶ νῦν, ἐπ' ἐμὲ ἐκχυθήσεται ἡ ψυχὴ μου... νυκτὶ δέ μου τὰ ὀσᾶ συγκέχυται, τὰ δὲ νεῦρά μου διαλέλυται» (30, 17). Ἐνταῦθα συναντᾷ κανεὶς τὸ θάθος τῆς ψυχικῆς ἀναστατώσεως τοῦ Ἰώβ, τὸ ὁποῖον ὑπενθυμίζει τὴν ὁμοίαν ἐμπειρίαν τοῦ διεκτραγωδοῦντος τὸ προσωπικόν του πάθος ψαλμωδοῦ: «Ὡσεὶ ὕδωρ ἐξεχύθη, καὶ διεσκορπίσθη πάντα τὰ ὀσᾶ μου, ἐγενήθη ἡ καρδία μου ὡσεὶ κηρὸς τηκόμενος ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου» (Ψλμ. 21, 15).

Ὁ ποιμὴν, λοιπόν, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται πρὸ παρομοίων περιπτώσεων ψυχικῶς ταλαιπωρουμένων πιστῶν, δὲν πρέπει νὰ ξενίζεται. Κυρίως δὲν πρέπει, παρασυρόμενος ἀπὸ τὴν γενικὴν ἔξαρσιν τῆς ψυχικῆς νοσηρότητος τῆς ἐποχῆς μας, νὰ νομίζει ὅτι κάτι ξένον πρὸς τὴν ὑγιᾶ πνευματικότητα συμβαίνει εἰς τὸ θάθος τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀγωνιζομένου πιστοῦ. Ὁφείλει νὰ θεωρῇ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν «νευρωτικῶν» διαταραχῶν ὡς εἶδος τῆς δοκιμασίας ἐκείνης, ἡ ὁποία ἀποβλέπει εἰς τὴν πνευματικὴν πρόοδον καὶ ὀριμότητα τῶν πιστῶν. Τὸ πνεῦμα δὲ τῆς ποιμαντικῆς του φροντίδος πρέπει νὰ ἀναζητῆται, κατὰ τὴν πρὸς τοὺς πάσχοντας κατὰ τὸν τρόπον αὐτῶν πιστοὺς διακονίαν του, εἰς τὴν σχετικὴν προτροπὴν τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου: «Ἀγαπητοί, μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει πρὸς πειρασμὸν ὑμῖν γινομένην, ὡς ξένου ὑμῖν συμβαίνοντος, ἀλλὰ καθὼ κοινωνεῖτε τοῖς τοῦ Χριστοῦ παθήμασι, χαίρετε, ἵνα καὶ ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς δόξης αὐτοῦ χαρῆτε ἀγαλλιώμενοι» (Α' Πέτρ. 4, 12 - 13).

I.K.

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΣΗΜΕΙΟΝ ΕΠΑΦΗΣ ΤΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΝ

Σε όλα τὰ ἐξωχριστιανικά θρησκευάματα ὑπάρχουν τὰ λεγόμενα «σημεῖα ἐπαφῆς», ἤτοι μερικά σημεῖα ποὺ εἶναι πολὺ κοντὰ στὶς χριστιανικὲς ἀλήθειες. Αὐτὰ τὰ σημεῖα χρησιμεύουν στοὺς ἱεραποστόλους σὰν γέφυρες μὲ τίς ὁποῖτες ἡ χριστιανικὴ θρησκεία διοχετεύεται σὲ ἐξωχριστιανικὲς περιοχές. Εἶναι τὰ σημεῖα ἐπαφῆς ἀκτίνες θείας ἀληθείας, σπέρματα τοῦ θεοῦ λόγου μὲ τὰ ὁποῖα ἡ θεία Πρόνοια ἐτοίμασε καὶ ἐτοιμάζει τοὺς ἐξωχριστιανικοὺς λαοὺς νὰ ὑποδεχθοῦν τὸν Χριστό.

Τέτοιο σημεῖον ἐπαφῆς βρῆκε ὁ Παῦλος στὴν Ἀθήνα μέσα σὲ μιὰ πόλη ποὺ ἦταν γεμάτη ἀπὸ εἰδωλα. Ἦτοι βωμὸν ἀφιερωμένον «τῷ ἀγνώστῳ Θεῷ». Ὁ βωμὸς αὐτὸς δὲν ἦταν ἀφιερωμένος σὲ κανένα ἀπὸ τοὺς θεοὺς τοῦ εἰδωλολατρικοῦ πανθέου ποὺ εἰκονίζονταν ἀνθρωπόμορφα ἀλλ' ἦταν ἀφιερωμένος στὸ ὑπέρτατο Ὄν, τὸ ὁποῖον οὔτε μορφήν ἔχει οὔτε παράστασιν στὴν τέχνη οὔτε ὄνομα.

Στὴν ἔννοια αὐτὴ εἶχαν φτάσει οἱ Ἕλληγες ἀπὸ πολὺ καιρὸ. Οἱ πολλοὶ θεοὶ δὲν τοὺς ἱκανοποιούσαν καὶ ζητοῦσαν τὸν ἕνα, τὸν «ὑπέρθεον» καὶ τοῦ ἔδωσαν τὸ ὄνομα Θεὸς ποὺ σημαίνει τὸν γεμάτο φυσικὸ, πνευματικὸ καὶ ἠθικὸ φῶς. Ὁ Θεὸς ποὺ εἶναι μόνος κατ' ἐξαιρέσιν, «ὁ Θεὸς τῶν θεῶν καὶ Κύριος τῶν κυρίων», ὁ ἀφθαστος καὶ ἀφραστος, ὁ ἄμορφος καὶ ἀνόνημος, ὁ ἀγνωστος ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ γνωριστεῖ. Γιὰ τὸ Θεὸ αὐτὸ πίστευαν οἱ Ἕλληγες ὅτι ὑπάρχει καὶ γι' αὐτὸ ἀφιέρωσαν σ' αὐτὸν βωμὸ χωρὶς εἰδωλα. Ὁ βωμὸς «τῷ ἀγνώστῳ Θεῷ» ἐκφράζει βαθεῖα ψυχικὴ ἀξίωση καὶ τὴν ἔξαρση τῆς Ἑλληνικῆς εὐσέβειας πρὸς τὸ «ὑπέρτατον Ὄν».

Στὴ χρονικὴ αὐτὴ στιγμή φτάνει στὴν Ἀθήνα ὁ Παῦλος. Στάθηκε μπροστὰ στὸ βωμὸ καὶ εἶδε σ' αὐτὸν μιὰ κρυμμένη ἀλήθεια καὶ τὸν ἀγνωστον τὸν κάνει γνωστόν, τὸν ἀπρόσιτον προσιτόν στὴ γνώση: «Ὁν οὖν ὑμεῖς ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε», αὐτὸν δηλ. στὸν ὁποῖο ἂν καὶ δὲν τὸν γνωρίζετε δίνετε σεβασμὸ, «τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν», αὐτὸν ἐγὼ σὰς φανερώνω.

Νὰ λοιπὸν τὸ θαῦμα τῆς τακτικῆς τοῦ Παύλου, ἡ ὁποία ἀπὸ τότε ἔγινε πρότυπο γιὰ ὅλους τοὺς ἱεραποστόλους. Χωρὶς νὰ μειώσῃ καθόλου τὶς εἰδωλολατρικὰς ἐκδηλώσεις τῆς Ἑλληνικῆς εὐσέβειας ζήτησε καὶ θρῆκε τὸ σημεῖον ἐπαφῆς καὶ μὲ τὸ σημεῖο αὐτὸ μπῆκε στὴν Ἑλληνικὴ ψυχὴ, ἔρριξε στὰ σκοτάδια τῆς ἀγνοίας τὸ φῶς τῆς γνώσεως, ἐφώτισε τὸν Ἄγνωστον. Στὶς λέξεις «ΟΝ ΤΟΥΤΟΝ» ἐκφράζεται ἡ ταυτότητα τοῦ ἀγνώστου πρὸς τὸν «γνωσθέντα Θεόν» καὶ τελειώνει ὁ χρόνος τῆς ἀγνοίας, ἡ ὁποία μέχρι τότε δικαιολογοῦσε τὴν ἐπιείκεια τοῦ Θεοῦ σ' αὐτοὺς πού δὲν τὸν γνῶρισαν. Ἀπὸ τῆ φράση «τουτον ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν» ἀρχίζουν οἱ χρόνοι τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, οἱ φωτεινοί, οἱ χρόνοι τῆς χάριτος κατὰ τοὺς ὁποίους ἡ ἀπιστία θὰ κριθεῖ αὐστηρά. Ἀπὸ τότε ἀρχίζει ἡ ἱστορία τῆς Χριστιανικῆς Ἑλλάδος, τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ λαμπρύνει τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ὁ χωρὶς εἰδῶλα θωμὸς τοῦ Ἄγνώστου δίνει λαβὴν εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τοὺς ἐξωχριστιανικοὺς καὶ πολυθεϊστικοὺς λαοὺς.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Ἄρχ) κὸς Ἐπίτροπος Μακρακώμης

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Λόγω μεγάλης ἐλλείψεως χάρτου, εἴμεθα ἠναγκασμένοι, ὅπως παύσωμεν χορηγοῦντες παντὸς εἶδους ἀνάτυπα ἐκ τῶν δημοσιευομένων ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς Περιοδικοῖς ἄρθρων, πλὴν τῶν ἐν τῇ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» δημοσιευομένων ἐπιστημονικῶν μελετῶν, εἰς τοὺς συγγραφεῖς τῶν ὁποίων θὰ δίδωμεν ἑκατὸν (100) καὶ μόνον ἀνάτυπα. Συγχρόνως εἴμεθα ἠναγκασμένοι, ὅπως περιορίσωμεν μέχρι τοῦ κατωτάτου δυνατοῦ ὀρίου τὰς σελίδας τῶν Περιοδικῶν μας.

Ἐκ τῆς Διευθύνσεως

ΟΙ ΔΥΣΤΥΧΙΣΜΕΝΟΙ*

A

Οί δυστυχημένοι... Καί ποιοί είναι οί δυστυχημένοι; Μά, οί σημερινοί χριστιανοί πού φωνάζουν «λυπηθήτε ἐμᾶς τοὺς δυστυχημένους χριστιανούς».

Θὰ μᾶς ρωτήσετε πῶς τολμοῦμε καί λέμε τέτοια λόγια. Μά, ἀπλούστατα, δὲν τὸ λέμε ἐμεῖς αὐτό, εἶναι ὁ τίτλος τοῦ κυρίου ἄρθρου τῆς γνωστῆς ἐφημερίδας τοῦ Λονδίνου «Sunday Telegraph» (Have pity on us poor christians). Οἱ πιστοί χριστιανοί σήμερα, λέει ὁ ἀρθρογράφος τοῦ Sunday Telegraph, δὲν εἶναι μόνον λίγοι, εἶναι καί δυστυχημένοι.

Καί γιατί δυστυχημένοι;

Μά... γιὰ δύο λόγους. Ὁ πρῶτος λόγος εἶναι μιὰ προκήρυξη πού ἔβγαλαν ἑπτὰ διαμαρτυρόμενοι θεολόγοι πού ἀρνοῦνται τὴν σάρκωση τοῦ Θεοῦ στὸ πρόσωπο τοῦ θεανθρώπου. Καί, μάλιστα, πάνω ἀπὸ τὸ ἄρθρο, εἶναι σκιτσαρισμένος, ὀλίγον τι καρικατούρα, ἕνας ἐσταυρωμένος καί στὴν πάνω πλευρὰ τοῦ σταυροῦ, ἀντὶ τῆς ἐπιγραφῆς πού εἶχε βάλει ὁ Πιλάτος «Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων», μπαίνει μιὰ ἄλλη ἐπιγραφή «Ὁ μῦθος τῆς σαρκώσεως τοῦ Θεοῦ», «The myth of God incarnate».

Καί, φυσικά, ἔπειτα ἀπὸ τὴν δῆλωση τῶν ἑπτὰ αὐτῶν θεολόγων, ὅποιος πιστεύει στὴν θείαν ἐνανθρώπηση θὰ θεωρηθῆ ὡς θεολογικὰ ἀγράμματος.

Θεολογικὰ ἀγράμματοι, λοιπόν, ὅλη ἡ πλειάδα τῶν κορυφαίων θεολόγων πού ἐπὶ αἰῶνες τώρα θεολογοῦν σ' αὐτὴ τὴν ἐνσάρκωση; Ἀπὸ τὸν συγγραφέα τῶν «Ἐξαπλῶν» ὡς τὸν Φώτιο τὸν Μέγα, τὸν Θωμᾶ τὸν Ἀκινᾶτο, τὸν Μελάγχθωνα, αὐτὸν τὸν Karl Barth, ὅλοι αὐτοί εἶναι ἀγράμματοι;

* «Συζήτησις» 18 (1977) 174/7.

Ἄλλὰ τὸ ἔχομε ξαναπεῖ, αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι τὸ μοντέρνο, τὸ χαρακτηριστικὸ τοῦ μοντέρνου πολιτισμοῦ. Ἄντι γιὰ ἐπιχειρήματα ἔρχονται οἱ θρῖσιές. Δὲν συζητοῦμε. Ὅσοι διαφωνοῦν μαζί μας εἶναι, ἀπλούστατα, ἀγράμματοι.

Καὶ ὁ δεῦτερος λόγος ποὺ κάνει τοὺς σημερινούς πιστοὺς χριστιανοὺς δυστυχημένους, εἶναι αὐτὴ ἡ περίφημη ὑπόθεση τοῦ καθολικοῦ ἀρχιεπισκόπου Lefebvre. Ἀπειλεῖται σχίσμα καὶ αὐτὸ τὸ σχίσμα πρέπει νὰ βρεθῆ τρόπος νὰ ἀποφευχθῆ.

Καί, βέβαια, πρέπει νὰ βρεθῆ τέτοιος τρόπος. Ἄλλὰ, στὸ μεταξύ, γιὰτί εἶναι δυστυχημένοι οἱ χριστιανοί; Γιὰτί βρέθηκε ἕνας, πέστε τον φανατικόν, πέστε τον στενοκέφαλον, ἀλλὰ δὲν μπορείτε νὰ τὸν πῆτε ἄπιστο ἢ ὑποκριτῆ, ὁ ὁποῖος δὲν συμφωνεῖ σ' ὅλα μὲ τις ἀποφάσεις τῆς Β' βατικανῆς συνόδου;

Καὶ ὅσον ἀφορᾷ γιὰ τοὺς θεολόγους ποὺ ἀρνοῦνται τὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Θεοῦ, μά... τί τὸ καινούργιο ἔχει αὐτὴ ἡ ὑπόθεση; Ἄπὸ ἀρνητῆς θεολόγους ὑπῆρχε πάντοτε σηῆνος. Καὶ γιὰ ὅλους αὐτοὺς ἰσχύει ἐκεῖνο ποὺ τὸ περιοδικὸ «The Economist» παρατηρεῖ γιὰ τοὺς ἑπτὰ θεολόγους ποὺ ἀναφέραμε. Θὰ ἦταν πῶς τίμιο ἐκ μέρους των νὰ ἔλεγαν ὅτι ἐγκαταλείπουν τὴν πίστη ποὺ δὲν τὴν δέχονται πιά. Ναί, ἀλλὰ ἂν ἔτσι ἀνοιχτὰ καὶ τίμια ἐδήλωναν ὅτι ἐγκατέλειπαν τὴν πίστη, θὰ ἐγκατέλειπαν καὶ τοὺς μισθοὺς... καὶ ὄχι μόνον τοὺς μισθοὺς.

Γιὰτί, λοιπόν, εἶναι δυστυχημένοι οἱ πιστοὶ ποὺ δὲν παρασύρονται ἀπὸ τὴν ἄρνηση καὶ δὲν εἶναι, ἀντίθετα, δυστυχημένοι οἱ ἀρνητῆς θεολόγοι, ποὺ στὸ θάθος δὲν διαθέτουν τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὴν ἄρνηση;

B

Ἄλλὰ θὰ πῆτε, ἐκεῖνο ποὺ κάνει τοὺς χριστιανοὺς δυστυχημένους δὲν εἶναι οἱ ἑπτὰ ἀρνητῆς θεολόγοι. Ἄλλὰ εἶναι τὸ ρεῦμα ποὺ τώρα ἐγκαταλείπει τὸν Χριστιανισμό. Εἶναι οἱ Ἐκκλησίες ποὺ ἐμφανίζονται ἄδειες. Εἶναι, ἀκόμη, οἱ δηλώσεις διαγραφῆς ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία διὰ λόγους φορολογικοὺς (Γερμανία).

Ἔ, καί; Γιατί, λοιπόν, οἱ χριστιανοί, οἱ πιστοὶ εἶναι δυστυχεῖς; Διότι φεύγουν τὰ συμβατικά καὶ κατὰ συνθήκην, πίστη δηλώνουν μόνοι ὅσοι ὄντως ἔχουν πίστη, καὶ οἱ πιστοὶ γίνονται καὶ ἐμφανίζονται ὡς αὐτὸ πού τοὺς εἶπε ὁ Χριστός, τὸ «μικρὸν ποίμνιον»; Μά, πάντοτε τὸ «μικρὸν ποίμνιον» ἦσαν. Καὶ ὅταν στὴ γεωγραφία μαθαίναμε περὶ τῶν ἑκατοντάδων ἑκατομμυρίων ὁπαδῶν τῶν διαφόρων χριστιανικῶν ὁμολογιῶν, αὐτοὶ ἦσαν «χριστιανοὶ τοῦ διαβατηρίου», ἐντελῶς κατὰ συνθήκην. Ἐὰν τῶρα, τὸ κατὰ συνθήκην συμπτύσσεται, εἶναι διότι τὸ κατὰ συνθήκην ἐξυγιαίνεται. Καὶ οἱ χριστιανοὶ μπορεῖ νὰ λυποῦνται, ἀλλὰ γιὰ λογαριασμὸ ἐκείνων πού εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν πίστη καὶ ὄχι γιὰ δικὸ τοὺς λογαριασμὸ.

Γ

Καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὸ περίφημο σλόγκαν «Ὁ Θεὸς ἀπέθανε», πού δὲν εἶναι δὲ καὶ τόσο μοντέρνο, — ἅς ὑποθέσουμε τὸν Νίτσε ὡς πατέρα τοῦ σλόγκαν αὐτοῦ — τὸ σλόγκαν αὐτὸ εἶναι τόσο κακόγουστο, ὥστε δυστυχημένοι εἶναι ὄχι ἐκεῖνοι πού τὸ ἀποκρούουν, ἀλλὰ ἐκεῖνοι πού ὑποτίθεται πῶς τὸ δέχονται καὶ τὴ ζωὴ τους τὴν χτίζου ἐπάνω στὸ σύνθημα αὐτό. Καί, ἴσως, ἐντυπωσιαζόμενοι ἀπὸ τὴ μεγάλη κυκλοφορία πού εἶχε τὸ βιβλίον τοῦ Thomas Altizer γιὰ τὸ χριστιανικὸ ἀθεϊσμό, νὰ ἔχαψαν τὸ σύνθημα, χωρὶς κριτικὴ, χωρὶς κἄν νὰ τὸ καταλάβουν. Στὸ κάτω - κάτω ὁ Harnack δὲν ἦταν βέβαια μαθητὴς τοῦ Altizer, ὅπως, γιὰ νὰ μιλήσουμε σὰ σοβαρά, οὔτε καὶ ὁ Altizer ἦταν μαθητὴς τοῦ Harnack.

Καὶ νὰ σκεφθῆ κανεὶς ὅτι στὸ μεταξὺ τὸ βιβλίον τοῦ Altizer ξεχάστηκε, ὅπως δὲ ξεχάστηκε καὶ τὸ σύνθημα «Ὁ Θεὸς ἀπέθανε» καὶ τὴ θέση του πάει νὰ πάρει τὸ σύνθημα τοῦ μοντέρνου πολιτισμοῦ. Ὁ ἄνθρωπος, ἢ ἀνθρωπιὰ ἀπέθανε.

Στὸ μεταξὺ, ἀξίζει νὰ διαβάσει κανεὶς τὸ βιβλίον τοῦ καθηγητῆ James Bales «The God Killer»? Altizer and His «Christian Atheism». Γιατί, λοιπόν, θὰ εἶναι δυστυχημένοι οἱ πιστοὶ χριστιανοὶ καὶ ὄχι ἐκεῖνοι πού ἐστήριξαν τὴ ζωὴ τους στὸν Altizer ἢ σὲ ὅποιονδήποτε ἄλλον Altizer;

Δ

Ἄλλὰ ἐκεῖνο πού παρασύρει τίς μᾶζες στήν ἄρνηση, δὲν εἶναι ὁ Altizer, πού τ' ὄνομά του ἀπειροελάχιστοι ἔχουν ἀκούσει, οὔτε ὁ Νίτσε. Πόσοι στ' ἀλήθεια ἔχουν διαβάσει τὸν Νίτσε; Ἐκεῖνο πού σήμερα παρασύρει εἶναι τὸ κοινωνικό ρεῦμα πού εἶναι ἀρνητικό. Καί αὐτὸ τὸ ρεῦμα εἶναι πραγματικότης πού τὴν νοιώθουν ὅλοι. Καί πραγματικότης μὲ δύναμη.

Ἀκατανίκητη δύναμη, ἄρά γε;

Καί ὅμως, νά πού οἱ σημερινοὶ πιστοὶ χριστιανοὶ δείχνουν καί μὲ μόνη τὴν ὑπαρξή τους καί τὴν ὁμολογία τους, ὅτι ἡ δύναμη αὐτῆ τοῦ ρεύματος δὲν εἶναι ἀκατανίκητη.

Θὰ πῆτε, ἴσως, ὅτι ὁμολογία πίστεως ὑπῆρχε καί ἄλλοτε καί ἀπὸ ἑκατοντάδες ἑκατομμύρια ἀνθρώπους. Ναι, ἀλλὰ ἡ ὁμολογία ἐκείνη δὲν ἐκόσμιζε τίποτε. Παρεῖχε τὴν ἄνεση ὅτι τὰ εἶχες καλὰ μὲ τὸ κοινωνικό σύνολο καί ὅτι γιὰ τὴν ὁμολογία σου δὲν εἶχες τίποτε καί ἀπὸ κανένα νὰ φοβηθῆς.

Γιὰ πᾶρτε ὅμως καί κείνον πού κάνει σήμερα τὴν ὁμολογία αὐτή. Σήμερα, ἐκεῖνος πού ὁμολογεῖ πίστη, στὸ μισὸ κόσμο κινδυνεύει τὸ ὀλιγώτερο νὰ τὸν κλείσουν σὲ ψυχιατρεῖο. Καί στὸν ἄλλο μισὸ κόσμο κινδυνεύει νὰ τὸν περιγελάσουν σὰν καθυστερημένο ἢ ἀγράμματο (εἶπαμε, ὅτι τὸ μοντέρνο εἶναι θρισιῆς ἀντὶ ἐπιχειρήματα) καί νὰ γίνεῖ κοινωνικά ἀποσυνάγωγος.

Καί ὅμως, μ' ὅλα αὐτά, νά πού πιστοὶ μὲ χριστιανικὴ ὁμολογία ὑπάρχουν, ἀκούονται καί δείχνουν, ὅτι ὅσοι ἀφήγονται νὰ τοὺς παρασύρει τὸ ρεῦμα τῆς στιγμῆς, μὲ τὴν ἰδέα ὅτι τὸ ρεῦμα εἶναι παντοδύναμο, ὅτι ὅλοι αὐτοὶ ἔχουν πέσει ἔξω.

Ἐξω, ὄχι ἀπὸ τὸ ρεῦμα, ἀλλὰ κάτι πολὺ χειρότερο, ἔξω ἀπὸ τῆ ζωῆ.

Καί σιγὰ - σιγὰ μαθαίνουν ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, ὅτι ἡ ζωῆ σὰν ἄρνηση, εἶναι ἄρνηση τῆς ζωῆς. Ἐνῶ οἱ πιστοὶ λένε καί σήμερα ἐκεῖνο πού ἔλεγε καί ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐδῶ καί δύο χιλιάδες πὲς χρόνια «Ὡς ἀποθήσκοντες καί ἰδοὺ ζῶμεν».

Ποιοί, λοιπόν, εἶναι οἱ ἀξιολύπητοι, οἱ πιστοὶ ἢ οἱ ἀρνητές;

A. N. ΤΣΙΠΙΝΤΑΝΗΣ

Η ΠΟΛΥΩΝΥΜΟΣ ΚΟΡΗ

Ο ΘΡΟΝΟΣ

Εἶναι τὸ κατ' ἐξοχήν τιμητικὸν κάθισμα διὰ τοὺς θεοὺς τῆς ἀρχαιότητος, τοὺς ἄρχοντας, τοὺς δικαστάς, τοὺς βασιλεῖς καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς.

Θρόνος, καὶ ἡ Παναγία, τοῦ Παντοκράτορος, ἅγιος καὶ πυρίμορφος· «Ὡς κιβωτός, Σεμνή ἀγιάσματος καὶ ὡς πυρίμορφος θρόνος ἅγιος καὶ ὡς παλάτιον ἡγιασμένον, Δέσποινα, ἐχώρησας Θεὸν Παντοκράτορα»⁴⁸. Θρόνος ἐκπέμπων φῶς θεῖον. Εἰς αὐτὴν εὑρε κατάλυμα ὁ Δεσπότης τῶν πάντων Χριστός. «... Τὴν τοῦ καλοῦ Ποιμένος υπέραγνον Μητέρα συνελθόντες εὐφημήσωμεν... τὸν πυρίμορφον τοῦ Δεσπότητος Θρόνον...»⁴⁹. Οὐράνιος θρόνος, τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ θρόνος, ὀνομάζεται ἀπὸ τοὺς πιστοὺς πάντας· «Νυμφῶνα πανάχραντον τῆς ὑπὲρ λόγον Λόγου σαρκώσεως καὶ παστάδα καὶ θρόνον ὀρθὰ φρονούντες σε ὀνομάζομεν»⁵⁰. Ὡς θρόνος πυρίμορφος, φέρει ἡ Θεομήτωρ τὸν Δεσπότην πάσης κτίσεως· «Ὡς ἔμφυχος κιβωτός ἐδέξω Λόγον τὸν ἀναρχον, ὡς Ἅγιον ἱερὸν τὸν Κτίστην ἐχώρησας, ὡς θρόνος πυρίμορφος φέρεις τὸν Δεσπότην, Θεομήτορ, πάσης κτίσεως»⁵¹. Ἐξ οὗ καὶ οἱ χαιρετιστήριοι ὕμνοι τῶν πιστῶν πρὸς τὸν πυρίμορφον θρόνον - Παναγία· «Χαῖρε, θρόνε πυρίμορφε, τῶν τετραμόρφων (Ἀγγελικῶν Δυνάμεων) ὑπερενδοτέρα...»⁵². Χαιρετισμοὶ ἀλλὰ καὶ μακαρισμοί. «Τὴν παστάδα Θεοῦ τὴν ἀμόλυτον, θρόνον τὸν πυρίμορφον τοῦ Παντοκράτορος, τὴν Θεοτόκον ἀπασαὶ γενεαὶ γενεῶν μακαρίσωμεν»⁵³. Ὁλόκληρος ἡ ἀνθρωπότης καλεῖται νὰ ὑμνήσῃ τὸν πυρίμορφον τοῦ Παντοκράτορος θρόνον.

Τὴν ὀνομάζομεν καὶ θρόνον πυρίμορφον τοῦ Θεοῦ⁵⁴ καὶ πύρινον θρόνον ἀχραντον· «Φέρεις ἐν ἀγκάλαις τὸν Θεὸν ὡς πύρι-

48. Δεκ. 6, ε'.

49. Δεκ. 9 - αἴνοι.

50. Δεκ. 5, ζ'.

51. Σεπτ. 29 ΣΤ'.

52. Μαρτ. 25, λιτή.

53. Μαρτ. 28, ΣΤ'.

54. Αὐγ. 25 - κάθισμα· «Χαῖρε θρόνε πυρίμορφε τοῦ Θεοῦ, χαῖρε Κόρη καθέδρα βασιλική, κλίνη πορφυρόστρωτε...».

νος, Παναγία, θρόνος ἄχραντος, φύσιν θροτειάν εἰληφότα καὶ ταύτη συμπλακέντα καθ' ἔνωσιν ἀπόρρητον δι' οἶκτον ἀμέτρητον ὄθεν σε πάντες μεγαλύνομεν»⁵⁵. Πανάγιος καὶ φωτεινὸς θρόνος τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος (Θεὸς) ἔλαβεν ἀνθρωπίνην (θροτειάν) φύσιν, ἐνωθεῖσαν μετὰ τῆς θείας, κατὰ τρόπον μυστηριώδη, καὶ τοῦτο λόγῳ ἄκρας ἀγαθότητος πρὸς τὸν ἀνθρώπον. Κατὰ χρέος ὄθεν οἱ πιστοὶ μεγαλύνουν, δοξάζουν τὴν Μητέρα τοῦ Θεοῦ καὶ δι' αὐτῆς τὸν Κύριον. Χάριν τοῦ ἀνθρώπου δὲν ὑπέφερεν (ἐπεινάσεν, ἐπόνεσεν, ἐσταυρώθη) ; Ὅφείλει ἄρα ὁ ἀνθρώπος ὅσας φορὰς ἀναπνέει, τόσας νὰ τὸν ὑμνῇ.

Πυρίμορφος θρόνος ἅγιος, ἡ Παναγία, πυρίμορφος τοῦ Δεσπότη θρόνος, θρόνος πυρίμορφος τοῦ Παντοκράτορος, θρόνος πυρίμορφος τοῦ Θεοῦ, πυρίμορφος θρόνος ἄχραντος καὶ τέλος θρόνος Ὑψίστου πυρίμορφος⁵⁶. Ποία δύναμις εἶναι ἰκανὴ νὰ σαλεύσῃ τὸν θρόνον αὐτόν; Θρόνοι κοσμικοὶ καταπατοῦνται, ἐξαφανίζονται, γελοιοποιοῦνται. Ὁ πύρινος θρόνος - Παναγία μένει αἰωνίζονται, γελιοποιοῦνται. Ὁ πύρινος θρόνος - Παναγία μένει αἰωνίζονται. Τοῦ Θεοῦ θρόνος: «Χαῖρε θρόνε τοῦ Θεοῦ Παρθένε ἀπειρόγαμε...»⁵⁷. Ἀδύνατον παντελῶς νὰ διακινδυνεύσῃ ἀπὸ ἀνθρωπίνην ἢ δαιμονικὴν δύναμιν. Τρέμουν οἱ δαίμονες ἐπὶ τῇ ἀπλή καὶ μόνον μνεΐα τοῦ ἁγίου ὀνόματος τῆς Παναγίας. Δὲν πλησιάζουν τὸν θρόνον αὐτόν, διότι ἐκπέμπει φῶς ἄυλον, θεῖον καὶ θὰ καοῦν. Πλησίον τῆς, ἀντιθέτως, θὰ ἀνακαινισθῇ ὁ πιστός, θὰ γίνῃ ἀγνός. Οὐδὲν ἔχει νὰ πάθῃ ἀπὸ τὸ ἐκτυφλωτικὸν φῶς τῆς. Θὰ καὶ τελείως ὁ ἔσω κακὸς ἀνθρώπος, τὰ ἁμαρτωλὰ πάθη καὶ θὰ λάμψῃ. Συμφέρον του συνεπῶς εἶναι νὰ ἀναθέσῃ τὰς ἐλπίδας του πάσας εἰς αὐτόν τὸν παρθενικὸν θεοκόσμητον θρόνον, τὸν προελθόντα ἐκ τῆς θεόφρονος δυάδος, τοῦ σεπτῶ καὶ ἁγίου ζεύγους, τῆς Ἄννης καὶ τοῦ Ἰωακείμ· «Παρθενικὸν θεοκόσμητον θρόνον τῶν πάντων περιεδραγμένῳ παλάμῃ θείᾳ τῆς σωφροσύνης ἢ σεπτῆ σύζυγία καὶ θεόφρων δυὰς ἐκτέτοκεν Ἄννα καὶ Ἰωακείμ οἱ παντεύφημοι»⁵⁸. Θρόνος, ἡ Παναγία, στολισμένος, κεκοσμημένος διὰ τῶν θείων χειρῶν. Ἀπερίγραπτος ἡ δόξα καὶ ἡ λαμπρότης του, ἅμα δὲ καὶ ἀσύλληπτος ἀπὸ ἀνθρωπίνην διάνοιαν. Ὅ,τι ὁμως δὲν κατανοεῖ ἡ διάνοια, ὁ νοῦς, τὸ συλλαμβάνει ἢ πίστις. Τὴν

55. Νοεμ. 24, θ'.

56. Ὁκτ. 11, θ' «Χαῖρε θρόνε Ὑψίστου πυρίμορφε χαῖρε Θεοῦ χωρίον εδρυχωρότατον...».

57. Αὐγ. 24, γ' καὶ Δεκ. 10, η'.

58. Σεπτ. 9, δ'.

ὕμνοῦμεν καὶ ὡς τοῦ Δεσπότη τοῦ τῶν ὄλων θεῖου θρόνου⁵⁹ καὶ ὡς θρόνον Θεοῦ ὑψηλότατον· «Νυμφῶν ὠραιότατος, θρόνος Θεοῦ ὑψηλότατος, ἐδείχθη, Θεόνυμφε, ἐν ᾧ καθίσας σαρκί τοὺς καθημένους ἐν σκότει ἀπωλείας ἐγερεῖ πρὸς γνώσεως φῶς ἀγαθότητι»⁶⁰. Εἰς τὸν θρόνον αὐτὸν ἐκάθισε σωματικῶς ὁ ἴδιος ὁ Θεός, διὰ τὴν ὁδηγήσῃ τοὺς καθημένους εἰς τὸ σκότος (τοὺς ἀμαρτωλοὺς) εἰς τὸ φῶς τῆς θεογνωσίας, ὥστε νὰ τύχουν τῆς σωτηρίας. Ὑψηλότατος θρόνος ἢ Παρθένος «ἐν ᾧ ἀνεπαύσατο ὁ ὑπερούσιος»⁶¹. Θρόνος πολὺ μακρὰν τοῦ κόσμου. Δὲν τὸν φθάουν ἐπομένως τὰ δάσανα καὶ αἱ θλίψεις τῆς παρούσης ζωῆς. Ὑπάρχει πλησίον τοῦ εὐτυχία ἀπέραντος. Κατὰ θαυμαστὸν τρόπον ὁ θρόνος οὗτος εὐρίσκεται καὶ πλησίον ἡμῶν. Καλεῖται καὶ ὑπέρτερος θρόνος τοῦ βασιλεύοντος· «Οὐρανῶν ἀνεδείχθη ὑπέρτατος θρόνος, Παναμώμητε, τοῦ βασιλεύοντος, σωματικῶς χωρήσασα τῆς αὐτοῦ θεαρχίας τὸ πλήρωμα»⁶². Ἐχώρησε σωματικῶς τὸν ὑπέρτατον τῶν οὐρανῶν Χριστόν! Δημιούργημα τοῦ Χριστοῦ εἶναι οἱ ἄπειροι εἰς τὸ σύμπαν οὐρανοί. Ὑπέρτερος τῶν οὐρανῶν ὁ Χριστός, ὑπερτέρα τῶν οὐρανῶν καὶ ἡ Μήτηρ αὐτοῦ. Ὑπέρτερος θρόνος ἀλλὰ καὶ ὑπέρτατος θρόνος τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου· «Ὡς ἔντιμον καὶ ὑπέρτατον θρόνον ὑπάρχουσαν τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου ὑμνήσωμεν λαοὶ τὴν ἀγίαν Παρθένον»⁶³. Ποῦ εὐρίσκονται τὰ ὑψηλὰ τοῦ ὑπερτάτου αὐτοῦ θρόνου; Τὸ ἀγνοοῦν οἱ σαρκικοὶ ἄνθρωποι, αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ζοῦν μόνον διὰ τὴν τρώγον. Τὸ ἀγνοοῦν τελείως οἱ μὴ ἐνδιαφερόμενοι διὰ τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ἐξύψωσίν των. Δὲν τὸ ἀγνοοῦν ὁμοῦς οἱ πιστοί. Τὰ ὑψηλὰ τοῦ οὐρανοῦ βλέπουν μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς, τὰ δραματίζονται καὶ φλέγονται ἀπὸ τὸν πόθον νὰ τὰ φθάσουν, νὰ τὰ κατακτήσουν, ὅπως φλέγεται ὁ ὄρειβάτης καὶ ὁ ἀστροναύτης. Ἅγιοι καὶ ἄγιοι μορφαὶ ἤδη τὰ κατέκτησαν καὶ τώρα ἀναπαύονται εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν αἰωνίως. Ἀπὸ τὰ ὑψηλὰ τοῦ Θεοῦ στέλλουν τὴν εὐλογίαν των, εἰς ὅσους τὴν ἐπικαλοῦνται, καὶ θαυματουργοῦν μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ. Ὑπέρτατος, ὑψηλότατος θρόνος, ἢ Παναγία Κόρη. Ἀνάγκη ὅπως τὸν δοξάζῃ ὁ πιστός μὲ νοῦν ὑψηλότατον (ἐξαύλωμενον) καὶ καρδίαν ταπεινήν· «Ὑψηλοτάτω νοῖ καὶ ταπεινῇ καρδίᾳ τοῦ βασιλέως ὑψηλότατον τὸν θρόνον δοξάσωμεν τὴν Παναγίαν Κόρην καὶ Κεχαριτω-

59. Νοεμ. 21 - Ἑσπέρας.

60. Σεπτ. 7, α'.

61. Αδγ. 3, γ'.

62. Αδγ. 1, ΣΤ'.

63. Αδγ. 27, η'.

μένην»⁶⁴. Νοῦς σκεπτόμενος τὰ ἐγκώσµα (χρῆµα, κτήµατα, οὐκίαι, ἡδονήν, ἀπάτην), νοῦς ἐλκόμενος ἀπὸ τὴν γῆν, δίκη μαγνίτου, δὲν δύναται νὰ πετασθῆ εἰς τοὺς αἰθέρας καὶ περὰν τούτων, εἰς τὰ ὑψηλότατα τοῦ Θεοῦ δώµατα. Νοῦς ὅµως πνευματικῶς ἐξησκηµένος, νοῦς ἐξαύλωµένος, ἐλεύθερος ἀπὸ τὰ δεσµὰ τῆς φθορᾶς, φθάνει εὐκόλως εἰς τὰ θεῖα σκηνώµατα διὰ τῆς προσευχῆς. Δὲν καλεῖται ὅµως ἡ Παναγία µόνον ὑπέρατος θρόνος τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου, ἀλλὰ καὶ θρόνος τοῦ Βασιλεύοντος⁶⁵ καὶ θρόνος δόξης χερουδικός· «Οἱ καθαρὸι τῷ καθαρῷ προσενηχθέντες ἴδωµεν τὴν Παρθένον ὡς θρόνον δόξης Χερουδικόν, χωρήσαντες τὸν μηδαµοῦ χωρούµενον Θεόν»⁶⁶. Διὰ τὴν Χερουδικὸν θρόνον; «Ἀρχαγγελικὸν λόγον ὑπεδέξω καὶ χερουδικὸν θρόνον ἀνεδείχθη καὶ ἐν ἀγκάλαις ἐδάστασας Θεοτόκε τὴν ἐλπίδα τῶν ψυχῶν ἡµῶν»⁶⁷. Ἐδάστασεν εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς τὴν ἐλπίδα τῶν ψυχῶν ἡµῶν, διὸ καὶ Χερουδικὸς θρόνος καλεῖται. Αὐτὸν τὸν θρόνον ὕµνου τὰ Χερουδίμ καὶ τὰ Σεραφίμ, αὐτὸν καὶ ἡμεῖς οἱ ἀνάξιοι· «Χαῖρε... Οὐρανὲ καὶ Θρόνε Χερουδικὲ καὶ περιδοξον παλάτιον τοῦ βασιλεύοντος τῶν αἰώνων Πανάµωµε Δέσποινα»⁶⁸. Ὑµνοῦµεν τὸν θρόνον τοῦ Βασιλέως τὸν ἀσάλευτον· «Ποίσις οἱ εὐτελεῖς χεῖλεσι μακαρίσωµεν τὴν Θεοτόκον· Τὴν τιμιωτέραν τῆς κτίσεως καὶ ἁγιωτέραν ὑπάρχουσαν, Χερουδίμ καὶ πάντων τῶν Ἀγγέλων· τὸν θρόνον τοῦ Βασιλέως τὸν ἀσάλευτον...» (Αὐγ. 15 - ἐσπέρας). Θρόνος ἀσάλευτος καὶ ἅγιος· «Σήμερον ὁ τοῖς νοεροῖς θρόνοις ἐπαναπαύοµενος Θεὸς θρόνον ἅγιον ἐπὶ γῆς ἐαυτῷ προητοίµασεν... τὴν Μητέρα αὐτοῦ»⁶⁹. Τὴν ὀνοµάζοµεν καὶ θρόνον τοῦ Κυρίου· «Ἴδε ὁ θρόνος Κυρίου ὑπερέχων τὰ Χερουδίμ καὶ τοὺς θρόνους, γῆθεν ὑψωθήσεται εἰς βασιλεία θεῖα»⁷⁰. Θρόνος Κυρίου ἢ Παναγία, ὑψηλότερος τῶν θρόνων τῶν Χερουδίμ. Ὑψηλότερος καὶ ὑπερηνδοξότερος.

Ὡστε πλὴν τῆς ὀνομασίας τῆς Παρθένου ὡς πυρίμορφου θρόνου ἔχοµεν καὶ τὰς ἐξῆς: Τοῦ Θεοῦ θρόνος, παρθενικὸς θεο-

64. Ἰουλ. 2, ζ'.

65. Δεκ. 23, θ' «Παστὰς καὶ θρόνος τοῦ βασιλεύοντος, Ὅρος Θεοῦ... φώτισον τὴν ψυχὴν μου... Θεοχαρίτωτε».

66. Δεκ. 23 - αἶνοι.

67. Νοεμ. 17 - Ἐσπέρας.

68. Νοεμ. 29, ζ'.

69. Σεπτ. 8 - Ἐσπέρας.

70. Αὐγ. 14, η'.

κόσμητος θρόνος, τοῦ Δεσπότη τοῦ τῶν ἔλων Θεῖος θρόνος, θρόνος Θεοῦ ὑψηλότατος, ὑψηλότατος θρόνος, οὐρανῶν ὑπέρτερος θρόνος τοῦ βασιλεύοντος, ἔντιμος καὶ ὑπέρτατος θρόνος τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου, θρόνος τοῦ βασιλεύοντος, θρόνος δόξης Χερουδικός, θρόνος τοῦ Βασιλέως ὁ ἀσάλευτος, θρόνος ἅγιος, θρόνος Κυρίου, θρόνος Ὑψίστου· «Βαβαὶ τῶν σῶν μυστηρίων ἀγγή! Τοῦ Ὑψίστου θρόνος ἀνεδείχθη Δέσποινα, καὶ γῆθεν πρὸς οὐρανὸν μετέστη σήμερον...»⁷¹ καὶ τέλος Θεῖος θρόνος· «ἐν ᾧ ὁ καθίσας (Χριστὸς) ἡτοιμάσατο πᾶσι καθέδραν οὐράνιον»⁷².

Αὐτὸν τὸν θρόνον τιμῶμεν, αὐτὸν μακαρίζομεν καὶ εἰς αὐτὸν ἐναποθέτομεν πάσας τὰς ἐλπίδας ἡμῶν. Τὸν πύρινον τοῦ Κυρίου θρόνον ὡς φάλλομεν εἰς τὸν Μέγαν Παρακλητικὸν κανόνα· «Χαῖρε θρόνε πυρίμορφε Κυρίου. Χαῖρε θεία καὶ μανναδόχε στάμνε» (ὠδὴ ἡ΄).

(Συνεχίζεται)

ΑΡΙΣΤ. ΠΑΥΛΟΥ

71. Αὐγ. 15 - Ἐσπέρας.

72. Αὐγ. 17, ζ΄.

Α Ν Α Κ Ο Ι Ν Ω Σ Ι Σ

Ἀποφάσει τῆς Ἐποπτικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς (Πρακτικὸν τῆς 23/1/69), ἀπαντες οἱ Ἱ. Ναοὶ τῆς Χώρας εἰς τοὺς ὁποίους ἀπεστέλλετο ἡ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» δὲν θὰ λαμβάνωσιν εἰς τὸ ἐξῆς φύλλον καθ' ὑποχρέωσιν. Οἱ Πρόεδροι τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλιῶν ἐκάστου Ἱ. Ναοῦ, ἐφ' ὅσον ἐπιθυμοῦν νὰ συνεχισθῇ ἡ ἀποστολὴ διὰ νὰ ἔχωσι τὴν σειρὰν τῶν τόμων τοῦ Περιοδικοῦ εἰς τὰς Βιβλιοθήκας τῶν Ἱ. Ναῶν, παρακαλοῦνται νὰ δηλώσωσι τοῦτο ἐγγράφως, συναποστέλλοντες καὶ τὴν ἐτησίαν συνδρομὴν, δόδος Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140), Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

Στὸ περιθώριο τῆς Ἀγίας Γραφῆς

ΑΝΑΔΡΟΜΙΚΗ ΕΝΟΧΗ

Οἱ Φαρισαῖοι, ἀπὸ τοὺς πρωτουργοὺς τῆς θανατικῆς καταδίκης τοῦ Χριστοῦ, ἀποκορυφώνουν μ' αὐτὸ τὸ ἔγκλημα τὴν ἀνομία τῶν προφητακτῶν πατέρων τους. Ἔτσι, τοὺς βαρύνει καὶ ἕνα παρελθόν, ὅπου δὲν ἔζησαν.

Λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ Πάθος, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καταλογίζει καὶ στὸ πρόσωπό τους ἐκεῖνα τὰ ἀρχαῖα φταιζήματα: «ὅπως ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον ἐκκυνόμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἄβελ τοῦ δικαίου ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου υἱοῦ Βαραχίου, ὃν ἐφονεύσατε μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου» (Ματθ. κγ' 35).

Ἄς τὸ μάθαιναν ἀπὸ τώρα. Μπορεῖ νὰ ἰσχυρίζονταν πὺς ἀποδοκίμαζαν τὸ παράδειγμα τῶν προγόνων τους, πὺς σκότωναν τοὺς θεόσταλτους ἄντρες. Τὰ πράγματα, σὲ λίγο, θὰ φανέρωναν πὺς ὄχι μόνο τοὺς συνέχιζαν ἀλλὰ καὶ τοὺς ξεπερνοῦσαν. Καὶ ἔτσι, θὰ φορτώνονταν, μαζὶ μὲ τὴν ἐνοχὴ μᾶς προσωπικῆς κακουργίας, ἐπίσης καὶ τὴν ἐνοχὴ ἐκείνων. Θὰ γίνονταν «κοινωνοὶ αὐτῶν καὶ ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν» (στίχ. 30) καὶ κάθε ἄλλου ἀθώου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Θὰ γραφῆ στὸ παθητικὸ σας κάθε ἄδικος φόνος ὡς τὸ ἀπίτατο παρελθόν, εἰδοποιοῦνται.

Ὅπως, κατ' ἀρχὴν, τοῦ Ἄβελ ἀπὸ τὸν Κάιν. Ὁ Ἄβελ, δεύτερος γιὸς τῶν Πρωτοπλάστων, εἶχε ἄδολη καρδιά, δοσμένη στὸν Θεό. Ὄντας βοσκός, τοῦ πρόσφερε θυσιᾶς ἀπὸ τῶν πρωτοτόκων τῶν προβάτων αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τῶν στεάτων αὐτῶν (ἀπὸ τὰ παχειὰ μέρη τους)» (Γέν. δ' 4). Πρόσφερε καὶ ὁ Κάιν, πὺς δούλευε τὴ γῆ, θυσιᾶς. Καρπούς της. «Καὶ ἐπεῖδεν ὁ Θεὸς ἐπὶ Ἄβελ καὶ ἐπὶ τοῖς δώροισι αὐτοῦ, ἐπὶ δὲ Κάιν καὶ ἐπὶ ταῖς θυσιάσι αὐτοῦ οὐ προσέσχευ» (στίχ. 4, 5). Ἡ προσφορὰ τοῦ βοσκοῦ ἔγινε δεχτὴ μὲ εὐαρέσκειαν. Ἐκεῖνη τοῦ γεωργοῦ πῆγε χαμένη. Γιατὶ ἡ μιὰ προερχόταν ἀπὸ ἀληθινὴ εὐσέβεια, ἐνῶ ἡ ἄλλη ἀπὸ ψεύτικη. Τὸ ὑπομνηματίζει καὶ ἡ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολὴ (1α' 4): «Πίστει πλείονα

θυσίαν ᾿Αβελ παρὰ Κάϊν προσήνεγκε τῷ Θεῷ, δι' ἧς ἐμαρτυρήθη εἶναι δίκαιος» (πρβλ. Α' Ἰω. γ' 12).

Ἡ ἀντιστοιχία τοῦ ᾿Αβελ καὶ τοῦ Χριστοῦ εἶναι φανερή. Ὁ προφητικὸς τύπος ἔπαθε ὅτι καὶ τὸ θεῖο ἀντικείμενό του. Καὶ γιὰ τὶς ἴδιες αἰτίες. Ὁ ᾿Αβελ ἦταν ἄκακος, ἀγνός, ὅπως καὶ ὁ Ἰησοῦς. Ὁ Κάϊν ἦταν κακὸς καὶ μὲ σκολιά προαίρεση, ὅπως οἱ Φαρισαῖοι. Ἀπὸ φθόνου κινήθηκε ὁ Κάϊν καὶ σκότωσε τὸν ᾿Αβελ. Ἀπὸ φθόνου σπρωγμένοι ἔφεραν στὸν Σταυρὸν τὸν Ἰησοῦ καὶ οἱ Φαρισαῖοι.

Τὸ ἄλλο παράδειγμα εἶναι ἡ περίπτωση τοῦ Προφήτη Ζαχαρία. Δὲν πρόκειται γιὰ τὸν Ζαχαρία πού τὸ βιβλίον του περιέχεται στὸν Κανόνα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ πού πράγματι ἦταν γιὸς κάποιου Βαραχία, ἀλλὰ γιὰ ἄλλον. Τὸ σχετικὸ ἱστορικὸ κείμενο, στὴν ἑλληνικὴ μετάφραση τῶν Ἑβδομήντα, τὸν ἀναφέρει μὲ τὸ ὄνομα ᾿Αζαρίας. Εἶχε τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀρχιερέα καὶ ἔλαμψε στὶς μέρες τοῦ βασιλιᾶ Ἰωᾶς (799-784 π.Χ.). Βλέποντας τὸν λαὸ νὰ ξεστρατίζη ἀπὸ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου, τὸν στηλίτευσε ἄτρομα. «Ἀνέστη ἐπάνω τοῦ λαοῦ καὶ εἶπε· τάδε λέγει Κύριος· τί παραπορεύεσθε τὰς ἐντολάς Κυρίου; Καὶ οὐκ εὐοδωθήσεσθε, ὅτι ἐγκατελίπετε τὸν Κύριον καὶ ἐγκαταλείπει ὑμᾶς». Ἀλλὰ δὲν μετάνιωσαν. Ἀντίθετα, μὲ ἐντολὴ τοῦ Ἰωᾶς, τὸν θανάτωσαν. «Καὶ ἐπέθεντο αὐτῷ καὶ ἐλιθοβόλησαν αὐτὸν δι' ἐντολῆς Ἰωᾶς τοῦ βασιλέως ἐν αὐτῇ οἴκῳ Κυρίου» (Β' Παραλ. κδ', 20-21).

Εἶτε μὲ τὴ σιωπηλὴ ὑποταγὴ στὸν θεῖο νόμο εἶτε μὲ τὸν ταλανισμό ἐναντίον τους, ὁ δίκαιος ἐρεθίζει ἐξ ἴσου τοὺς ἀνόμους. Καὶ ἐπισύρει τὸ μῖσος τους. Ὁ ᾿Αβελ δὲν κατηγορήσῃ τὸν Κάϊν καὶ ὁ Κάϊν τὸν ἔβγαλε ἀπὸ τὴ μέση. Ὁ Ζαχαρίας καυτηρίασε τὴ διαφθορὰ καὶ τὸ πλήρωσε μὲ τὴν ἴδια του τὴ ζωὴ.

Ἀλλὰ, ἂν τὸ καλοστοχασθοῦμε, δὲν ὑπάρχει καμμιά διαφθορὰ ὡς πρὸς τὸ κίνητρο πού προκάλεσε αὐτοὺς τοὺς δυὸ φόνους. Εἶναι τὸ κέντημα τοῦ ἐλέγχου. Γιατί ὁ δίκαιος, ἀκόμα καὶ ὅταν δὲν μιᾶ, ἐλέγχει τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Πῶς; Μὲ τὸν ἴδιο τὸν βίον του. Ἄν καὶ ἄφωνος, εἶναι ἕνας ἔλεγχος εὐγλωττος.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

347. Κατὰ τὸ Σάββατον τῶν Ἀπόκρεω ἢ γενικὰ ὅταν γίνεται μνημόνευσις πολλῶν κεκοιμημένων κατὰ τὰ μνημόσυνα, τί εἶναι ὀρθὸν νὰ λέγεται:

α) Εἰς τὴν εὐχὴν «Ὁ Θεὸς τῶν πνευμάτων...»: «ὅτι οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος, ὃς ζήσεται καὶ οὐχ ἁμαρτήσῃ» ἢ «οὐκ εἰσὶν ἄνθρωποι οἱ ζήσονται καὶ οὐχ ἁμαρτήσουσι»;

β) Εἰς τὰς μνημονεύσεις: «τὰς ψυχὰς τῶν κεκοιμημένων δούλων σου» ἢ «τὴν ψυχὴν τῶν κεκοιμημένων δούλων σου»; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Βασ. Παγοπούλου).

Ἡ τροπὴ σὲ πληθυντικὸ ἀριθμὸ τῶν εὐχῶν ποὺ ὑπάρχουν στὰ Εὐχολογία μας σὲ ἐνικὸ δὲν εἶναι πάντοτε εὐκόλο πρᾶγμα, ὅσο ἐκ πρώτης ὄψεως τυχὸν φαίνεται. Γι' αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ χαιρετίσῃ κανεὶς μὲ ἱκανοποίησι τίς ἐρωτήσεις αὐτές, ποὺ δείχνουν ὅτι οἱ ἱερεῖς μας ἀντιμετωπίζουν μὲ ὑπευθυνότητα τὸ λειτουργικὸ τους ἔργο, προβληματίζονται καὶ στὸ λεπτομερειακὸ αὐτό, ἔστω, θέμα καὶ προμελετοῦν τὰ κείμενα, χωρὶς νὰ περιμένουν τὴν τελευταία στιγμή γιὰ νὰ αὐτοσχεδιάσουν, καμμιά φορὰ ἀνεπιτυχῶς, καὶ νὰ ἐκτίθενται ἔτσι στὰ μάτια τῶν μορφωμένων ὡς ἀγράμματοι ἢ ἐπιπόλαιοι.

Εἰδικῶς ὅμως ἡ φράσις «ὅτι οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος, ὃς ζήσεται καὶ οὐχ ἁμαρτήσῃ» δὲν τρέπεται σὲ πληθυντικὸ ἔστω καὶ ἂν ἡ εὐχὴ λέγεται γιὰ πολλοὺς, γιὰτὶ δὲν ἀναφέρεται στοὺς κεκοιμημένους, ἀλλὰ σὲ κάθε γενικὰ ἄνθρωπο, ποὺ ἔζησε καὶ ἁμαρτήσῃ σὲ ἀντιδιαστολὴ πρὸς τὸν Κύριο ποὺ «μόνος ἐκτὸς ἁμαρτίας ὑπάρχει».

Ἡ ἄλλη φράσις: «τὰς ψυχὰς τῶν κεκοιμημένων δούλων σου», ποὺ ἀπαντᾷ σὲ διάφορες παραλλαγές στὰ νεκρώσιμα τροπάρια, στὰ

διακονικά, στήν εὐχή και στήν ἀπόλυσι σέ ἐνικό ἀριθμό («τήν ψυχὴν τοῦ δούλου σου», «τήν ψυχὴν αὐτοῦ», «τήν ψυχὴν τοῦ κεκοιμημένου δούλου τοῦ Θεοῦ», «τήν ψυχὴν τοῦ κεκοιμημένου δούλου σου», «τήν ψυχὴν τοῦ ἐξ ἡμῶν μεταστάντος δούλου αὐτοῦ»), ὀρθὰ τρέπεται σέ πληθυντικό («τὰς ψυχὰς» ἢ «τῶν ψυχῶν»), γιατί ἀναφέρεται στίς ψυχές τῶν πολλῶν κεκοιμημένων πατέρων και ἀδελφῶν μας και ζητεῖ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ γιά τήν μακαρία ἀνάπαυσι των.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Α ἰ δ ε σ ι μ. Ε. Π ε τ ρ ι τ σ ὀ π ο υ λ ο ν.

Κατὰ τήν τέλεσι τῆς Προηγιασμένης ὁ ἱερεὺς δὲν λαμβάνει «καιρὸ» κατὰ τὸν συγῆθη ἀπὸ τίς ἄλλες λειτουργίες τρόπο, ἀλλὰ μόνο προσκυνεῖ τίς εἰκόνας λέγοντας τὸ «Δι' εὐχῶν...» ἢ τὸ «Ὁ Θεὸς Ἰλάσθητί μοι...» και ζητεῖ συγχώρησι ἀπὸ τὸν λαό. Δὲν λέγει οὔτε τὸ τρισάγιο, οὔτε τὰ τροπάρια, οὔτε τήν εὐχή «Κύριε, ἐξαπέστειλον...» ἀφοῦ δὲν πρόκειται νὰ τελέσῃ «τήν ἀναίμακτον ἱερουργίαν», ἀλλὰ νὰ παραθέσῃ προηγιασμένα πρὸς κοινωνίαν. Βλέπε ἀναλυτικῶς τίς ἀπαντήσεις στίς ὑπ' ἀριθμ. 81 και 259 ἐρωτήσεις.

Α ἰ δ ε σ ι μ. Χ. Ν. Κ.

Γιά τὸ θέμα τῆς καταλύσεως ἰχθύων κατὰ τήν Κυριακὴ τῶν Βαῖων βλέπε τήν ἀπάντησι στήν ὑπ' ἀριθμ. 56 ἐρώτησι. Δὲν ὑπάρχει ὁμοφωνία οὔτε στὰ παλαιὰ οὔτε στὰ νεώτερα Τυπικά. "Ἄλλα προβλέπουν ἰχθυοφαγία (Διδασκαλία Χρονικὴ Μονῆς Στουδίου Τυπικὸ ἀγίου Σάββα, Τριῶδιο), γιά τὸ ὕψος τῆς δεσποτικῆς ἐορτῆς. "Ἄλλα αὐστηρότερα, ὄχι (Τυπικὸ τῆς Μονῆς Στουδίου, ὁ Κωνσταντινουπόλεως Νικόλαος, Τυπικὰ Ἁγίου Ὁρους), γιατί ἡ Κυριακὴ τῶν Βαῖων θεωρεῖται προεόρτιος τῶν ἁγίων παθῶν. Οἱ πιστοὶ στὸν κόσμον ἀκολουθοῦν πάντα τήν ἐπιεικεστέρα πρᾶξι. Οἱ μοναχοὶ και οἱ αὐστηρότεροι λαϊκοὶ ἄς τηροῦν, κατὰ τήν συνείδησί τους, τὰ αὐστηρότερα.

Α ἰ δ ε σ ι μ. Ἀ π. Ζ α β ι τ σ ᾶ ν ο ν.

Κατ' ἀκρίβειαν τὸ «Χριστὸς ἀνέστη...» λέγεται ἀντὶ τοῦ «Δι' εὐχῶν...» μόνο κατὰ τήν Διακαινήσιμο ἐβδομάδα. Κατὰ μίμησιν αὐτῆς και κατ' ἐπέκτασιν τείνει σήμερα νὰ ἐπικρατήσῃ ὁ τύπος αὐ-

τὸς τῆς ἀπολύσεως καὶ καθ' ὅλην τὴν πασχάλιο περίοδο μέχρι τῆς ἀποδόσεως τοῦ Πάσχα, τὴν Τετάρτη πρὸ τῆς Ἀναλήψεως. Ἔτσι δημιουργεῖται μία ἀντιστοιχία μεταξὺ ἀπολύσεως καὶ ἐνάρξεως τῆς ἀκολουθίας, κατὰ τὴν ὁποία ψάλλεται, ὡς γνωστόν, τρὶς τὸ «Χριστὸς ἀνέστη...». Εἶναι ἕνας συμπαθὴς νεωτερισμὸς, ποὺ τελικὰ νομίζω θὰ ἐπικρατήσῃ, κατὰ τὴν γνώμη μου καλῶς. Βλέπε ἀπάντησι στὴν ὑπ' ἀριθμ. 110 ἐρώτησι.

Αἰ δ ε σ ι μ . Π α π α χ ρ ι σ τ ὸ δ ο υ λ ο ν Π α π α δ ὀ π ο υ λ ο ν .

Ἡ στήλη αὐτὴ τοῦ «Ἐφημερίου» ἔχει καθιερωθῆ ἀπὸ τὸ 1965 γιὰ νὰ δίδονται ἀπαντήσεις σὲ ἀπορίες ἐφημερίων, ποὺ ἀναφέρονται σὲ λειτουργικὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον θέματα. Κατ' ἀρχὴν ἀκολουθεῖται ἡ σειρά λήψεως τῶν ἐπιστολῶν (ἤδη προηγούμενοι περισσότερες ἀπὸ ἑκατὸ). Μπορεῖτε νὰ μᾶς γράψετε ἐλεύθερα ἢ τὰ ἐρωτήματά σας ἢ τίς τυχόν ἀντιρρήσεις σας στὶς διδόμενες κατὰ δύναμιν ἀπαντήσεις στὰ ἐρωτήματα ἄλλων ἱερέων.

Φ.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Κ. Γ. Μπόνη, Ὁμ. Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἀκαδημαϊκοῦ, Τοῦ Ἁγίου Ἰγνατίου Ἐπιστολαί. Α' Πρὸς Ἐφεσίους. — **Ἐπίκαιρα**. — **Εὐαγ. Δ. Θεοδώρου**, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Τὰ Λειτουργικὰ στοιχεῖα τῆς «Ἀποστολικῆς Παραδόσεως» τοῦ Ἰππολύτου (ΣΤ'). — **Μητροπ. Δράμας Διονυσίου**, Συγχωρησάτέ τους. — **Ι. Κ.**, Ποιμαντικὴ προοπτικὴ τοῦ βάρους συγκινησιακῶν διαταραχῶν. — **Ἄριστ. Παύλου**, Ἡ Πολυάνομος Κόρη. Ὁ Θρόνος. — **Νικ. Ἀντωνίου**, Ἀρχ/κοῦ Ἐπιτρόπου Μακρακώμης, Ὁ Ἀπ. Παῦλος καὶ τὸ σημεῖον ἐπαφῆς του μὲ τὸν Χριστιανισμόν. — **Α. Ν. Τσιριντάνη**, Οἱ Δυστυχημένοι. — **Βασ. Μουστάκη**, Ἀναδρομικὴ ἐνοχὴ. — **Φ.**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασίου 1, Ἀθήναι 140. Προϊστάμ. Τυπογρ. Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη Β Ζωγράφου. Τηλ. 787978.